

№12(31)

середа, 18 червня 2003 року

РОМАНИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВИК

РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ
МАНУШАНО РОМАНО НЕВИПЕ

ЯГ

Ціна договірної

... Збудував я, люди, Храм оцей Високий.
В ньому Бог єдиний – то Циганське Слово...

Лекса Мануш

ГАЗЕТА ВИХОДИТЬ ЗА СПРИЯННЯ МІЖНАРОДНОГО ФОНДУ "ВІДРОДЖЕННЯ"

СТО РЯДКІВ ЖУРНАЛІСТА - В НОМЕРІ!

СПОДІВАННЯ НЕ ВИПРАВДАЛИСЯ Е ПАЦИМА ЧІ ПГЕРДІЛАС

Сьогодні в жодного чесного науковця зі здоровим глуздом не викликає ніякого сумніву те, що мова ромів України, як і загалом їхня культура, потребують захисту з боку держави і всебічної конкретної підтримки та матеріального забезпечення свого функціонування і розвитку знову ж таки через заходи рідного уряду.

Про цю проблему протягом усіх років незалежності України говорилось з різних трибун, на численних симпозіумах, конференціях, круглих столах за участі посадових осіб від міністерства освіти, міністерства національних меншин тощо. З вуст численних промовців випало стільки гарних слів, красивих пропозицій, райдужних планів та обіцянок, що після таких оптимістично-яскравих промов та заяв хотілося вірити, що от завтра вранці прокинешся і побачиш одне благоденствие мови та культури національних меншин, в тому числі й ромської, які почнуть розквітати пишним садом.

З'являлися і публікації в українській пресі, в яких також тією чи іншою мірою йшлося про те саме.

І що ж? Чи є хоч якийсь натяк до змін на краще? Нічого подібного не відчувається. Все зводиться

до безкінечного повторення демократичних декларацій, все обмежується товченням води в ступі, тобто завченими розмовами, добрими намірами та побажаннями. А проблема так і не зрушується з місця.

У зв'язку з такою ситуацією, роми України, ромська інтелігенція поклали всю надію на те, що до Закону "Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин" разом з іншими мовами, які держава зобов'язується захищати, буде включено і ромську. До речі, такий закон Верховною Радою вже було прийнято 1999 року, але, на жаль, його визнано неконституційним через порушення процедури розгляду проекту, і він втрачив чинність. Але в тому законі була передбачена норма, відповідно до якої захисту підлягали мови меншин, що налічують 10 тисяч осіб і більше. В новому ж законі, прийнятому Верховною Радою в травні цього року, такої норми нема. І хоча ромів в Україні за переписом 2001 року налічується 47,6 тисячі і прийшли вони в Україну не сьогодні, а живуть тут однією вже не однією століття, наші мудрі законодавці проігнорували ту очевидність, що мову цього народу таки треба

було взяти законом під захист держави. Тепер роми ще раз наочно переконалися, як до них ставиться рідна держава, а точніше сьогоднішня влада. І депутати Верховної Ради, що належать до так званої "більшості", і президентський канцеляріум, що запропонував вельми слабкий проект закону (таким він залишився й після прийняття), можливо, думають: "Хай про мову і культуру наших ромів піклується дядько Сорос, а нам не до того, ми вирішуємо власні (особисті) справи. А ще ж ми дуже поспішаємо до Європи, але не знаємо в які двері туди зайти".

Але я не сказав би, що наші обранці у Верховній Раді та незліченна армія чиновників зовсім забули про ромів. Було б неправильно так думати. Бо ж дні минають швидко. Політичний вітець вже доносить до їхніх нідзрів такий лоскотливий і приємний запах нових виборів. І я певен, що багато хто з нинішніх депутатів ВР, знову претендуючи на ті ж крісла, у своїх палких демократично-патриотичних передвиборчих промовах скажуть чимало солодких слів і про ромів, бо як не як, але вони - електорат.

Степан Келар,
м.Київ

Журналіст Петро Огли чимало зусиль докладає, аби Вінницький регіональний центр культури та мистецтва ромського народу "Девлеса, ромале" ("З Богом, ромале"), нуртувало на повну силу.

Журналіст був учасником міжнародного круглого столу "Роми і ЗМІ". Запам'ятався його виступ. Були в ньому й з болем мовлені слова:

"Ті публікації, які з'являються у місцевих виданнях, не дають об'єктивної картини про життя ромів".

ПРАВДА ПРО "ІНДІЮ"

Рік тому у львівській газеті "Високий замок" з'явилася стаття "Індія" - фабрика смерті", яка викликала чимале обурення серед львівських ромів. У статті, про яку ми писали в "Романі Яг", йшлося про проблеми паркоманії на Львівщині, і, зокрема, про "Індію" як "джерело" всіх цих проблем. Нагадаємо, "Індія" - це невеличкий район у Львові, де компактно проживають роми. У цій сумнозвісній статті йшлося про розгул "циганської наркомафії", крім того, на шпальтах газети начальник відділу з боротьби з незаконним обігом наркотиків О.Доленко пообіцяв "покітчити з "Індією" (навіть не з паркоділками!).

Минув рік, і можна сказати що в цьому напрямі багато зроблено, принаймні на інформаційному фронті - громадськості досить часто підкидують "правдиві історії з життя циганської наркомафії". Лише за останні два тижні у цьому ж "Високому замку" з'явилася два матеріали, які стосуються львівських ромів та "Індії". З рідницею в 11 днів у газеті було опубліковано статті "Не ходять, діти, в "Індію" гуляти..." (20 травня 2003р.) та "Сімейна справа "індійських" циган" (31 травня 2003р.). Чесно кажучи, обидві статті разом із обу-

ренням викликають і якийсь розпач, адже проти львівських ромів розгорнуто справжню інформаційну війну (це навіть не чорний піар, адже своїх намірів ніхто не приховує), і ці люди практично не мають змоги захиститися.

Коротко спробую переказати зміст цих матеріалів. У статті О.Узавшвілі за 20 травня йшлося про те, що в містечку Жовква (Львівська обл.) в "циганської наркомафії" вилучено 11 мішків макової соломи, що, начебто, це вже 12 циганське наркоугруповання, викрите останнім часом, що епіцентром нар-

каторівлі на Львівщині є саме "Індія", у статті автор насторожує читачів фразою - "а скільки цієї пакості розповсюджується на дискотеках і поблизу шкіл!", а далі говорить щось "про ефективну роботу міліції" та про те, що "жодна родина не застрахована від того, що їхня дитина не стане наркоманом".

Друга стаття Г.Лучків ідентична попередній, її підзаголовок "Усі шляхи ведуть до "Індії" - тут автор (молодий сержант міліції) розповідає про діяльність відділу з боротьби з незаконним обігом наркотиків, яка зосереджена доволі "Індії": "...саме тут незаконно зберігають і продають наркотичні засоби та психотропні речовини різного ґатунку"; про наркобаронів які побудували розкішні палаци-особняки; про те, що в "Індії" наркоотривіля це "сімейний бізнес", в якому задіяні всі члени циганської СМТ, незалежно від віку і статі; про особливо небезпечного наркодилера "циганку Анжелу", у якої вилучили "особливо небезпечний наркотичний засіб - канабіс (марихуана), вагою 58,06 грама!" (Продовження на 4 стор.)

ДЕШ БЕРШ
"РОМАНИ ЯГ"
ТОВАРИСТВУ
"РОМАНИ ЯГ" - 10 РОКІВ

У червні виповнюється десять років товариству "Романі Яг".

Десять літ для історії - мов одна краплина. Та для нас це значний відлік часу. Бо вибрав у себе й труднощі становлення, й невдачі, й перші радощі.

Вдалося згуртувати багатьох ентузіастів, котрим не байдуже злиденне життя ромів на Закарпатті. До нас влилися регіональні організації Чопа, Великого Березного, Перечина Сваляви...

Духовно об'єднали членів товариства фольклорний ансамбль "Романі Яг" під керівництвом заслуженого працівника України Ернеста Бучка.

Робота проводиться за кількома основними напрямками: культурно-пропагандистський, соціально-економічний, просвітній, правозахисний.

Здобутків чимало, і проблем теж. Бо коли працюєш - бачиш більше, глибше.

Всім, кому не байдужа доля ромського народу України, ми зичимо щастя!

Те авен бахтале! Будьте щасливі!

Аладар Адам

РОМ-ПРЕС

У Москві заарештували терористів, які хотіли вбити А. Кучму

У російській столиці працівники спецслужб затримали терористів, які свого часу планували замах на українського Президента.

Один із затриманих є прихильником і членів терористичної організації ісламського визволення "Партія" має українське громадянство. У 1995 році, коли Президент Л. Кучма прибув із офіційним візитом до Азербайджану, готувався відразу замах на двох Президентів - України і Азербайджану. Під міст при в'їзді до Баку було закладено вибухові пристрій. Тепер зловмисників арештовано.

На Воловеччині затримано 25 громадян Індії

Співробітники міліції та прикордонники у селі Верхня Грабівниця на Закарпатті затримали ЗІЛ, заповнений мішками з гумусом. За мішками ховалися 25 неповнолітніх громадян Індії. Як повідомили з ЦІЗ УМВС, "кришею" для нелегалів був молодик із Київської області, який їхав за ними на "Ауді".

Президент про вибори 2004 року

Наступні вибори глави держави мають відбутися в останню неділю жовтня 2004 року. Про це Л. Кучма сказав у вступному слові на зустрічі з представником депутатських фракцій та груп Верховної Ради. Водночас він заявив, що навколо цього питання точиться найбільше суперечок.

Юлію Тимошенко

знову хочуть "упекти" за ґрати

Генеральна прокуратура поновила розслідування карних справ проти Юлії Тимошенко, її чоловіка та інших колишніх керівників корпорації "Єдині енергетичні системи України".

Юлія Тимошенко заявила, що буде подавати оскарження.

"Де-факто" - перша цюгенка

Виходячи з вимог заповнити інформаційний простір про життя малих етнічних меншин та висвітлення фактичних подій соціально-політичного, суспільного, економічного і культурного життя Балканського півострову, Європи і світу в цілому, почала виходити щоденна газета "Де-факто". У числі її засновників - міжнародні ромські організації. До того ж газета буде виконувати функцію друкованого органу Міжнародної Ради ромів (IRU).

Крім друкованого видання, яке буде розповсюджуватися по мережі, читачів зацікавить і електронна версія на ромській, Болгарській, англійській мовах, що сприятиме більшій доступності читачів у світі.

"Де-факто" готує опублікувати інформацію стосовно життя і проблем ромів у всьому світі.

Адреса газети: 1000, Софія, 22 А, бульвар Стамбульський, тел./факс: + 359(0)2 989 1994, ел.пошта: cumstnik@internet-bg.net

"Теніс" із ромами

Майже 700 біженців з Косово вже четвертий тиждень живуть під відкритим небом на нейтральній смузі кордону Македонія-Греція.

"Переговори, що ведуться між урядами країн, зайшли в глухий кут. Македонський уряд не дозволяє ромам залишатися далі в країні, а жодна країна Західної Європи, включаючи Грецію, не хоче приймати до себе біженців".

Довідка. Серед 13 тисяч біженців з Боснії та Герцеговини у Сербії та Македонії значна група ромів. Офіційні джерела повідомляють, що, згідно з домовленістю, останні повинні залишити країну перебування і повернутися у ті місця, де вони проживали до війни. Проте жодних гарантій стосовно життя, роботи, безпеки вони не отримали.

Москва - господар

VI Всесвітнього ромського конгресу?

Москва може стати місцем проведення Всесвітнього ромського конгресу, що має відбутися у 2004 році.

Переговори проходили в столиці Росії, які проводив Павел Лиманський - представник Союзу ромів Прибалтійських держав і СНД. Чому саме Москва? У минулому саме у цьому місті був створений Всеросійський союз ромів (1925 р.), який сприяв відкриттю шкіл та технікумів для ромської молоді, започатковано видання ромської літератури, відкрито театр "Ромен".

На початку минулого року в Самарі за участі ромських організацій Санкт-Петербурга, Волгограда проходив міжнародний семінар по захисту прав ромів. А восени 2002 р. у м.Смоленську відбувся установчий конгрес нового Союзу ромів Прибалтійських держав та СНД, президентом якого став Олег Козловський.

Представник IRU Петер Мерцер повідомив, що 6 червня на зборх TERF обговорювалося питання про вибір місця проведення конгресу. Підготовчий комітет вже розпочав роботу незалежно від того буде обрана Москва чи Лондон. Остаточне рішення приймуть на засіданні парламенту IRU, що відбудеться 12-13 липня у Відні.

ЕКСПОЗИЦІЯ

З 3 по 7 червня в селі Чубинському під Києвом відбулася національна агропромислова виставка України. Вітчизняна галузь експонувала різноманітну сільськогосподарську техніку від газонокосилки до сучасного комбайну. Також виставлялася переробна промислова техніка - від різноманітних станків та обладнань до найсучасніших агрегатів. Галузь представила чималий вибір тваринництва: елітні породи свиней, великої рогатої худоби, птицю - від курей до страусів. Багато країн світу експонували свої товари. Сотні тисяч відвідувачів відвідали виставку.

В.Бамбула

РОМИ БОСНІЇ ТА ГЕРЦЕГОВИНИ

Асоціація "Sa E Roma" працює в м.Тужла протягом трьох років. Завданням цієї організації є поліпшення освітнього рівня ромської молоді, суспільного і матеріального становища, забезпечення відповідної кваліфікації і працевлаштування.

ліквідація неписьменності серед ромів, робота серед ромських жінок, надання гуманітарної допомоги літнім та малозабезпеченим ромам, підтримка в суспільно-економічному житті, вирішення юридичних проблем. Асоціація також працює над підвищенням культурного рівня ромів у розвитку традицій і мови.

Як повідомляє Асоціація ромів м.Тужла "Sa E Roma", в кінці травня виїшов друком щомісячний бюлетень № 41.

Він повідомляє про новини і проекти, що здійснюються організацією. Протягом останніх трьох місяців проводилися англійські курси для дітей, молоді. Якщо спочатку студіювалися 23 учні, то закінчили їх уже 35. На завершення навчання, що проводило-

ся під керівництвом Мустафіка Мустафи, всі студенти успішно витримали іспити.

Курси кроку та пошиття одягу очолює Маїк Сеад. Вони проходили два рази на тиждень по три

години і були профінансовані Інститутом Відкритого суспільства м.Сараєво. Відвідували їх і набули відповідну спеціалізацію 17 ромок.

Вокально-хореографічна група товариства "Sa E Roma" гідно представила регіон на III Міжнародному фестивалі у м.Пейч (Угорщина).

Проводиться підтримка соціально незахищених престарілих

ромів. Створена мобільна група, яка здійснила вже вчетверте розподіл продовольчих пакетів, що склалися з мукі, картоплі, олії, цукру, спецій, макарон, мийних засобів. Такі пакети будуть розповсюджуватися для 25 сімей і надалі.

У планах організації на червень заплановано:

- Проведення комп'ютерних курсів.
- Реалізація невеликого проекту з освіти ромських дітей.

- Підготовка і організація першої літньої школи-табору для ромських дітей та молоді
- Продовження роботи Центру ромської культури, де будуть працювати бібліотека, клуб "Молодість" та кілька майстерень з ремонту меблів, перукарні, ремонту та пошиття одягу.

- Підготовка, обробка, переклад друку щомісячного інформаційного бюлетеню.

Sa E Roma
sae.roms@bih.net.ba
Підготувала
Євгенія Навроцька

З ГРОМАДСЬКОЇ ПРИЙМАЛЬНІ

ОББИВАЮЧИ ПОРОГИ ВЛАДИ

Економічні негаразди посилюються неухайгою органів місцевої влади до людських бід. Аби не фіксувати численні скарги і звернення громадян до посадовців, останні вирішили просто не приймаати письмові та усні скарги і таким чином "зменшити" їх потік. Проте невирішені питання, з якими звертаються громадяни, призводять до того, що люди змушені звертатися до вищестоящих органів влади. Такими шляхами змусли ходити жителям селом села Порошкова, що на Перечинщині.

Про це село газета "Романі Яг" неодноразово писала (див №10 (29) від 21.05.2003, №9(21) від 22.08.2000). Порошкова розташована у глибинці Карпат, на боці від проїжджих доріг, де у кожній хаті багато вільних рук, що потребують праці. Сяк-так освічена людина знаходить роботу якщо не у селі, то в Ужгороді, Перечині, навіть Мухачеві. Чого

не можна сказати про ромів. Одиниці старших дітей вміють читати. Про отримання ж подальшої спеціальної освіти і говарити нічого. А жити треба, годувати діточок, бодай два рази на день. Чим? Це далеко не прогі і таким чином "зменшити" їх потік. Проте невирішені питання, з якими звертаються громадяни, призводять до того, що люди змушені звертатися до вищестоящих органів влади. Такими шляхами змусли ходити жителям селом села Порошкова, що на Перечинщині.

Віра Г. має на руках п'ятеро дітей. Найменший - 1 рік і 9 місяців. Останній раз допомогою на діточок отримала ще у квітні. На дворі початок червня. Хоч би як економіла, а все одно не вистачило грошей. Чоловік (п'ять років тому потрапив у ДТП) хворіє, тому зараз не може виїжджати, як раніше, на заробітчане. Єдиний стабільний дохід сім'ї - дитячі гроші.

Зверталася кілька разів до голови сільської ради І. Лалакулича, він переадресує жінку до секретаря сільради пані Люби. Остання, коли захоче, може по-

яснити, чому не پرداختься виплати. Тому жінки почали оббивати пороги спочатку рай-, потім облдержадміністрацій. Коли жінки звернулися знову до голови РДА П.В. Грицака та до депутатів І.П. Зелиховича, Ю.М. Чомоляка. Мати залишає вдома голодних дітей і шукає правди, шукає свої, виділені державою, кошти. З усіма довідками у післяобідню спеку дійшла і до редакції.

У Ганні Г. - десятеро дітей. Останньому ще немає трьох років. Чоловік на заробітках. Проблема з затримкою виплат торкнулася і цієї сім'ї. В цій же родині проживає і заміжня донька Тетяна, у якої вживується дитина, котра теж не отримує грошової підтримки держави. Неодноразові звернення до голови і секретаря Порошківської сільради - ні до чого не привели.

Жінкам були роз'яснені шляхи звернення до депутатів і органів влади, налагодження співпраці з органами місцевого самоврядування.

Єва Сюрет

Роми Киргизії

У місті Бишкек (Киргизія) працює ромське громадське об'єднання "Романі Дром". Тут турбуються про збереження народних традицій і звичаїв, підтримують ромську культуру. "Романі Дром" організує різноманітні заходи, свята, на яких обов'язково виступають два цікаві ромські ансамблі "Терне Іле" та "Браття Степанови". Своєрідно відзначається і Міжнародний день ромів.

До свят громадське об'єднання випускає інформаційні буклети, в яких містяться короткі відомості про історію та життя ромів, а також про об'єднання "Романі Дром". Вони розсилаються усім ромським сім'ям, а також представникам міжнародних громадських організацій, що знаходяться в м.Бишкек.

Про життя ромів, які проживають на території Киргизької Республіки, виїшов навесні цього року і невеличкий телефільм.

Громадське об'єднання "Романі Дром" підтримує продуктивні малозабезпечені ромські родини, які мешкають в місті і районі багатодітним, соціально незахищеним сім'ям надається фінансова підтримка.

"Романі Дром",
м.Бишкек

Понад 22 000 ромів - безробітні

Бухарест. На сьогодні в Румунії у Національному агентстві з зайнятості (AN OFM) налічується 22 355 безробітних ромів. Найбільше їх зареєстровано в окрузі Галаці (2 950 чол.), Гинедоара (2 674). Ці дані стали доступні через те, що згідно з введенням нової форми AN OFM, у облікових картках з'явилася графа "етнічна приналежність". Про це повідомив секретар Міністерства праці та суспільної солідарності Іон Ціндреа.

Журналісти проти ксенофобії

Москва. Журналісти, стурбовані нагнітанням ксенофобії і націоналістичних настроїв у російських засобах масової інформації, об'єдналися в Гільдію міжетнічної журналістики. У нову громадську організацію ввійшли понад 50 журналістів, які пишуть на теми міжнародних відносин, екстремізму і ксенофобії. Головою Гільдії - Маргарита Лянге.

У презентації Гільдії, що пройшла в Московському будинку національностей, взяли участь міністр РФ у справах національностей Володимир Зорін, член Ради Федерації Рамзан Абдулатипов, директор Інституту етнології і антропології РАН Володимир Тишков, Голова комітету Держдуми по справах національностей Валентин Нікітін.

hro.org - ан.ІНФ.

1. УБОЗІВСЬКА ВЕРСІЯ ГУЛЯЄ В ГАЗЕТАХ

Перед тим, як перекочувати на сторінки західноукраїнського тижневика "Аргумент-газета" з його загальним тиражем 110 тисяч екземплярів, ця убозівська "версія" "заповнила" кілька закарпатських видань. А що найбільше вразило, коли читали публікацію "Циганське рабство" ("АГ" від 5 червня 2003 року), то це світлину, під якою була текстівка: "Очі чорні, шия брудна, а на шиї - вош паскудна".

На знімці, як кажуть западенці, було висвітлено четверо дітей.

Утім, прочитуючи окремі витяги з публікації Петра Демчини:

"На Закарпатті знайдено трьох дітей, яких цигани свого часу викрали в Росії. Під час оперативного-розшукових заходів співробітники Бергівського райвідділу з боротьби з організованою злочинністю встановили, що одна з циганських родин примушує дітей жебракувати..."

... Діти розповіли міліціонерам, що циганська родина викрала їх із Оренбурзької області. Дівчаток заставляли жебракувати у великих містах Росії. Юні прохачки приносили своїм господарям від 200 до 2 тис. рублів за "робочий" день.

Наразі дівчатка перебувають у одному з місцевих дитячих притулків. Закарпатський УБОЗ для встановлення справжніх батьків цих дітей відправив до Оренбурзької області відповідний запит. "Рабовласників" заарештовано, а прокуратура району порушила кримінальну справу".

2. МІСТО "ЗАГУБЛЕНИХ ДІТЕЙ"

Першого разу побували в Берегові, коли нині вже місто обласного підпорядкування готувалося до свого ДНЯ. Скрізь наводився, як кажуть, марафет. Вулиці були перегороджені, зокрема в центрі. Спільно накладався асфальт... Увагу привернула чимала юрба людей, музика, телекамери, російська та англійська мови... Поцікавилися у ближньому скверку в молодих людей чим дійством. Дізнавшись, що приїжджі, віджартувалися: "Схоже, знімається нова серія фільму "Бандитський Петербург", яка демонструвалася по "1+1". Може, бачили? В одній із стрічок фігурував ром Шандор та його лутани..." Вочевидь, говорили весело, народжується серія про викрадення романи юних росіянок із Оренбурга...

"Кіно", як виявилось, було релігійне - заїжджа місія, здається, зі США показувала релігійну програму, яку поспішали знімати на камери...

З труднощами припаркувавши редакційну машину, подалися шукати міське управління освіти - у будинку міської ради не знайшлося для нього місця, то "поселили" в приміщення однієї з шкіл.

З начальником управління освіти Марією Антонівною Буняк вели мову й про "дітей вулиці". З приводу приведення до порядку батьків, які не дбають, аби їх сини та дочки відвідували систематично школу, зверталися і в прокуратуру. Правда, підлеглі

Марії Антонівни не знайшли копії цього листа.

Забігаючи наперед скажемо: педагогам зранку частенько доводилося робити обхід батьків і буквально "просити", аби відпустили своїх дітей у школу.

На уроки з трьохсот (у таборі до 1 тисячі дітей і молоді) приходять 80-100 вихованців. З настанням тепла починаються від'їзди. Географія міграції промовиста:

ДЕТЕКТИВ З ТРЬОМА НЕЗНАЙОМКАМИ ДЕТЕКТИВО ТРІНЕ НАЙПГІНДЖАРДЕ МАНУШНЕНЦА

Москва, Санкт-Петербург, Харків, Київ, Одеса... Ціле літо у мандрах, у пошуках заробітку. Голод - не тітка. Майже все доросле населення табору безробітне.

3. ЯЗИК БЕЗ КІСТОК - І В РОМІВ, І В ГАДЖЕ

- Ви бачили на вулицях, де проживають ром, бодай одну дитину, аби вешталася без діла? - зацікавив хитринку, запитує Калман-Микулаш Калманович - голова квартального комітету (барон) табору. І сам відповідає: не бачили.

Діти, а що вже казати про підлітків, їх батьків, змушені важко заробляти копійчину на прожиття. На візках, візочках, саморобних тачках везуть металобрухт, картон на приймальний пункт...

До речі, кось нам говорили педагоги місцевої школи, що ходять із учнями збирати лікувальний чай... Діти радо сушать і липу, і акацію... Та й у школу приходять, коли дають щось поїсти.

Барон табору пан Сабов і собі скаржився: протягом 4-х скликань був міським депутатом, а пенсія мізерна. Просив переглянути. Відмовив начальник пенсійного управління, мовляв, коли був депутатом, то місто не мало статусу обласного підпорядкування...

- У цьому моему великому будинку проживає 20 чоловік (десять онуків). На всіх маємо мою пенсію 87 гривень та ще кілька десятків гривень на дітей. Особисто просив від мера, пана Жупана, який видавав мені посвідчення, що я є головою квартального комітету, 5 центнерів цементу, аби полагодити стіну, але відмовив... Розумію, місто готувалося до свята, латалися дороги, будинки... Тепер нещезаю і не можу сам зайти в наш УБОЗ і вив'язити, що то за нова біда впала на табір... Як у ромів, так і гадже, язик без кісток. Можна когось заведено наговорити та й пораз у газетах нахвалити...

Довгою вийшла у нас розмо-

ва. Барон стоїть твердо на тому, що то не є злочином просити у людей... Не лягати ж голодним, безробітним і чекати смерті... Злочин - красти. Державі треба думати, як вдихнути життя в підприємства, які мертві уже багато років, розікрадені...

Просяємось, запевнюючи: обов'язково особисто знайдемо тих ромів, які нібито викрали з Росії дітей і змушують їх заробляти...

нень щодо обставин появи їх у родинному колі".

Передчуття, що такі знайдемо сліди цієї сім'ї, не підвело.

Повнява і смаглява молода жінка, яка щось роздівляла з вулиці на хаті депутата Калмана Горвата - нас зацікавила. Адже "розплутували" майже детективну історію. Один із авторів (Мирослав Горват) непомітно підійшов... Молода циганка й не збиралася ткати... Невдовзі, шуктильгаючи на одну ногу, підійшов і чоловік Сви Калманівни - Андрій Андрійович Балого.

- Та нікуди ми не втікали з дому - живемо в Берегові по вулиці Кармелюка, - мовила угорською циганка. А потім перейшла на російську з великим акцентом. - Брат чоловіка вирішив нас підвезти до залізничної станції Батьово. Там у притулку наші дівчата... Два дні не навідувалася до них. А газет не читала.

З батьками була й дванадцятилітня їхня рідна донька Анка. Ще в родині є син Шандор - йому

нулася в притулок, благала не віддавати рідним... А є тут і Львова, з Вінницького дитбудинку, втікачі, виявлені під час рейдів, різних акцій, які проводяться за участі правоохоронців...

Медсестра Вікторія Шур, коли зайшла мова про "трику дівчат", сказала: двоє чемні дівчинки, ввчливі, слухняні. А от третя - може одна вчинити "базар"...

Бесідували ми з дівчатами, яким "переврели" сонний час. Гарненькі, чисто одягнені. Розказали вони, що були в притулку з 16 травня по 26-те. Далі їх забрали додому. А з дому, тобто Берегова, знову міліція привезла суди...

- Чому ти скандалиш? - запитуємо одну з сестер.

- Бо неправду про нас пишуть. Нас мати покинула... В Берегові пробула два дні, а потім без слова десь пропала...

Не позаздриш цим дівчатам - Зіні, Бежі й Каті. Двоє - близнята. Коли одна з них розказувала - слюзи самі лилися. Не могли їх погумувати й інші. 9-й рік для них

4. СЕНСАЦІЯ, ЯК МИЛЬНА БУЛЬКА. ШУКАЙТЕ І ЗНАЙДЕТЕ

Поважні ром табору радили навідатися до депутата міськради Калмана Горвата, лідера громадської організації "Лібєрта", можливо, він просвітить справу з "викраденням" дітей. Вони не хочуть співплемінникам біди, й не будуть обмовляти.

Не так і просто було "розговорити" небагатослівну дружину депутата. Все ж пообіцяла допомогти розшукати чоловіка бодай до вечора. Щодо нашої історії, себто, перевірки "версії", то знизала плечима. До правди, язик без кісток. А в газетах про ромів чого лишень не понаписують...

В Чолпці Калмана Горвата знають. Він депутат міськради. Планів у нього немало - але дати людям праці не може. У східних областях теж уже роботи нема. Колись іздили в Казахстан, Оренбурзьку область на будови, робили саман. Але з розпадом Союзу - й туди нема чого їхати...

На вулиці в холодку всілися чекати депутата. Знову розгорнули "безсмертне творіння" Петра Демчини, розміщене на "видному" місці 36-сторінкового тижневика.

"Багатодітна родина рідко буває вдома. Частіше про її діяння та місцеперебування оперативники отримували інформацію від своїх колег із сідних областей України, а часом і сусідньої Росії. Тому тільки-но цигани з'явилися на власному об'єкті, до них відразу навідалися міліціонери. Під час перевірки документів з'ясувалося, що, окрім п'яťох власних дітей, у хаті перебуває ще троє чужих. На них подружжя не змогло надати жодних відповідних документів та зрозумілих пос-

п'ятнадцять, учиться в релігійній школі, можливо, буде пастором.

- А то в міліцію написав Юсиф Горват, що викрали ми дітей. Мистив циганин. З шостою відділу прийшли й забрали дівчат...

5. У ПРИТУЛКУ - "ВІДПОЧИВАЮТЬ" МАНДРІВНИКИ

Розповідає Наталія Михайлівна Голянич, секретар притулку:

- Я тут у Батівському притулку, який належить службі у справах неповнолітніх, працюю з перших днів його організації. Тепер у нас 37 дітей, а так - до піснотні. Наш контингент - в основному, любителі мандрів у поїздах, ті, що люблять бродяжництво, одне слово, діти вулиці. До 90 % всіх мешканців - ром. Ми маємо право тримати дітей до 90 днів. А відкритий притулок 16 серпня 2000 року. Автобус "Газель" нам подарував благодійний фонд народного депутата України Петра Порошенка. Чотириразове харчування, є всі умови для навчання: доводиться починати й з азбуки. Правда, шукаємо спонсорів, які допоможуть б чимось більшим, ніж цукерками до свята...

Як правило, зізналися, мешканців "постачає", грубо кажучи, кримінальна міліція. А трьома дівчатками опікувався старший лейтенант, оперуповноважений Бергівського РВ УМВС В.М.Нодь.

Як кажуть, у таємне рани чіпно розкривається. Тепер уже знаємо: скажімо, ромка Катя Змікош із Сюрте сама повер-

родина їхньої хресної матері - острівце життя...

Бежі (Ліза) доповнила сестру: - Є в Оренбурзькій області село Гасва. Зв'язане із нами. А прописані були в Казахстані, доки жив

батько. Після його смерті переїхали в П'ятихатку... Потім із матір'ю дісталися поїздом до її рідні в Берегово. Ніби в гості. Ми тоді були малі. Наша мати - і нова - двоюрідні сестри... Нема у нас документів про народження. Лише в одній...

- Доки ми жили з рідною матір'ю, то харчувалися зі смітників, - додає інша дівчинка. - Невже то було краще, ніж жити в цій родині?

За словами Андрія Андрійовича Балого (1971

р.н.), він потрапив у аварію. Як наслідок - переломаний хребет. Та й пошкоджена нога. Треба робити операцію. Два тижні він був у Москві... Дружина у господарів мила вікна, підмітала двори й вулицю... Дівчата теж, що могли, то робили... Я маю дві руки до роботи...

- Ми хотіли скласти гроші на операцію... - мовить плачучи одна з дівчат близнят... - Відмовляли собі в морозиві...

ЕПІЛОГ

... Проводжали нас зі словами: "Ми хочемо додому в Берегово... Документи нам би помогли виробити... А то неправда, що написали..."

Притулок у затишному місці. Дійсно, треба б спонсора, який би допоміг відремонтувати лавицю, побудувати альтанки...

Ми не ставимо крапку на цій майже детективній історії. Обіцяємо читачам "другу серію".

Юлія Зейкан,
Мирослав Горват,
спец. кореспондент
"Романи Я"

На світліні М.Горвата: героїні нашої розповіді - Бежі, Катя, Зіна у притулку в Батьові.

Єва Калманова, яка стала другою матір'ю, з рідною донькою Анкою.

"РОМАНИ ЗБОРА" - ТОВАРИСТВО ВІДОМЕ

Одеське обласне товариство "Романи Збора" організоване 2 серпня 2002 року. Нби й порівняно мало часу стекло, а створили недільну ромську школу на базі однієї з середніх шкіл Ільчівського району міста. Товариство взяло активну участь у обласному конкурсі "Національна красуня Одещини" і виставило на нього представницю нашої діаспори Вікторію Муякі (19 років, менеджер ромського кафе "Золотий Алтын"), котра, згідно з умовами конкурсу, показала самотній ромський обряд "Сватання", який сподобався журі. У цьому конкурсі їй допомагав створений товариством самодіяльний ромський колектив "Бахталє рома".

Голова ж колективу (автор цих рядків) на щорічному міському конкурсі "Мадам Одеса" зайняла 1-ше місце, отримала корону і звання "Мадам Одеса-2003".

І в цьому конкурсі також активну участь узяв ромський колектив "Бахталє рома", який створив і показав оригінальну сценку виступу "Мадам Одеси".

А недавно в Одесі пройшов ще один міський конкурс під назвою "Найкраща одеська сім'я-2003 року".

Скоро рік нашому товариству. Все, що ми змогли зробити за цей рік, маленька частинка того, що нам ще треба зробити, бо плани і перспективи у нас широкі, бажання велике.

З повагою,
Жужуна Дудучава

ПОРТРЕТ НА ФОНІ ОДЕСИ

Читачки, котрі відгукнулися на круглий стіл, проведений перед Днем матері, виявляється, дуже зацікавилися ромками, які так відверто ставили насущні питання жіноцтва. Просять розповісти про них, товариства, які представляли.

Організатори цього заходу, який став можливий завдяки шеф-редактору газети "Романи Яг" Аладару Адаму, розмірковуювали, кого б найперше обрати для повнішого знайомства. Зупинилися на одеситці Жужуні Дудучаві - голові Одеського обласного товариства ромської культури "Романи Збора".

МІСТО ВИБРАЛО КРАЩУ

Адміністратор одного з міських ресторанів Жужуна Дудучава стала переможцем шостого щорічного конкурсу "Мадам Одеса".

Всього титул "Мадам Одеса" виборювали 10 учасниць. Серед них

були інженери, службовці, вчителі, бізнес-консультант і адміністратор ресторану. Вік конкурсанток - від 32 до 60 років.

Журі визначило переможця за підсумками 5 конкурсів: "Знайомство", "Вітальня Мадам Одеса", кулінарний і інтелектуальний конкурс, а також костюмів під оригінальною назвою "трісне, але тримай фасон!". Переможець отримала приз - кухонний комбайн.

Захід пройшов в Українському музично-драматичному театрі ім. В. Васильо. Його організатором виступило Управління молодіжної політики, сім'ї і бізнесу при Одеському міськвиконкомі.

"Прес-кур'єр",
13-19 березня 2003 р.

АХ, МАДАМ, ОХ, ЖУРІ...

...Справжня одеситка з Молдаванки, красива, темпераментна. Кожен вихід її на сцену супроводжувався оплесками, бо кожен номер Жужуни був міні-сценкою з використанням усіх доступних засобів. Наприклад, показуючи костюм "Лігачка миша" із поліетиленових пакетів, який називався "Штраус нав'яз", вона танцювала. Кулінарний конкурс з допомогою групи підтримки (від малих до великих) перетворився у запальну феєрію пісні, танцю і вогню. Справжній вогонь обралося "Інтер-страва" Жужуни - шашлик на мангалі. А завершувалася композиція Дудучави, яка в танці скинула туфлі, підтримкою майже всієї залі.

Захоплюючий голос, воістину артистичні дані, одеський гумор і гордість за причетність до інтер-

національного народу, який іменується одеситами, - цього було достатньо, щоб завоювати титул "Мадам Одеса-2003".

Світлана Чекушина

БУДЬТЕ ЩАСЛИВИ! ТЕ АВЕН БАХТАЛЕ!

- Так ми, роми, вітаємо одне одного при зустрічі, - розповідає Жужуна Дудучава. - Кожен народ вітається по-своєму. У ромів, яким усе життя доводиться кочувати, ніколи щастя не було, - тому й бажало його одне одному.

Жужуна Андріївна народилася в Одесі, закінчила інститут харчових технологій, працює адміністратором. Людина високоосвічена, вона не може не замислюватися над таланом своїх одноплемінників, хоче, щоб доля їхня стала кращою. З цю метою створила і очолила культурологічне товариство "Романи Збора" ("Циганське слово").

- Перш за все, ставимо собі за мету, - каже Жужуна Андріївна, - підвищувати культуру одноплемінників, освіту їхніх дітей, щоб роми могли робити свій внесок у культуру середовища, в якому живуть. Жужуна Андріївна знайома з діяльністю національних товариств греків, грузинів, німців, євреїв, які діють у нашому місті. Це і спонукало її створити таке товариство, яке б об'єднувало ромів.

Першим кроком стало створення недільної школи, де навчаються сорок дітей. Опановують вокал, хореографію, хорівий спів. Заняття в ній ведуть Є.В. Остапович, В.Г. Філімоненко, котрі підтримують усі починання товариства.

У цю школу ходять діти не лише з родин, які живуть на Молдаванці. Навіть із Ленселища бать-

ки везуть сюди своїх дітях... Причому на заняття приходять не тільки маленькі роми, а й діти росіян, українців, євреїв.

Жужуна Андріївна в її благодійній справі допомагають М. І. Сайнова, Р. Г. Дашевський, О.В. Маслинчук, Е. В. Дудучава. Не всі вони роми, та є почесними членами товариства. А Нана Дудучава, сестра Жужуни, спеціаліст у галузі юриспруденції, також надає ромам за потреби юридичну допомогу.

- Я мрію про те, - ділиться своїми планами Жужуна Андріївна, - щоб створити у нашому місті циганський хор. Слухаю дитячі голоси, радію з того, які вони чудові, мелодійні. Є з чого організувати хор! Якби надали нам відповідне приміщення, то ми б створили школу мистецтв. І згодом був би в Одесі такий хор, де б виконувалися не лише пісні ромів, а й українські, російські, єврейські. Хочу, щоб наші громадяни змінили думку про ромів, щоб знали, що є й серед них еліта, яка хоче підвестися, об'єднатися і гідно представляти одноплемінників у загальному колориті Одещини.

На закінчення своєї розповіді Жужуна Андріївна висловила побажання і ромам, і всім іншим жителям міста. "Те авен бахталє!" - "Будьте щасливі!".

Іван Черкашенко

2 травня 2002 року

ВИСОКИЙ ЗАМОК 5

Тема ПРАВДА ПРО "ІНДІЮ"

«Індія» - львівська «фабрика смерті»

(Закінчення. Початок на 1 стор.)

Щодо останнього, то така інформація одних (звичайних обивателів, для яких між героїном і марихуаною різниці немає) може налякати, інших - насмішити. Проте, що є більшою загрозою для суспільства і для здоров'я людини - марихуана чи той же алкоголь, який вільно продається будь-де, навіть сперечається не варто. Чи чув хтось про якісь злочини, вчинені під впливом марихуани? А як часто ми чуємо про вбивства, згвалтування, погроми, здійснені в стані алкокогольного сп'яніння!

Але не будемо відволікатися від теми і подивимось правді в очі - серед ромів, які живуть в "Індії" є й кілька, що продають

наркотики... Але наркотики продають не лише в "Індії", - в кожному районі Львова є по кілька "точок", де можна купити дозу, є нарколабораторії, є наркопритони. Не знаю, наскільки "ефективно" працює наша міліція, адже кількість тих, хто продає, і тих, хто купує наркотики, постійно зростає, бо ж з допомогою здорового глузду не можливо пояснити, чому правоохоронці, знаючи що, навіть у тій же "Індії", є наркоаналізatori, їх не заарештовують, а тільки констатують факт, що вони є... Якщо б наша міліція висвітлювала правдиву інформацію про стан наркоманії, то, я більше ніж впевнена, ром-наркотогравець у міліцейських статистиках траплявся б один на кілька десятків наркотогравців неромів. До

того ж, ці дані б засвідчили, що у великій і жорсткої наркокрі роми є не більш ніж пішаками-реалізаторами, що всесильна і страшна "циганська наркомафія" є не більше ніж мильна бульбашка, яка активно культивується ЗМІ та правоохоронцями. Але ж навіщо? Відповідь проста, тому що роми є найбільш незахищеними членами нашого суспільства, їм можна приписувати будь-що. Щоб заспокоїти суспільство в тому, що з наркоманією в нашій країні борються, нам вряди-годи підкидують "жертву" - "циганського наркодільника", який є "реальною загрозою суспільного спокою і української молоді". Насправді ж, нам просто замилують очі.

Автори вищезгаданих статей,

Що скажеш, Ігоре, про «Усі разом»?

певно, не усвідомлюють, до чого можуть призвести такі матеріали, та ще й з такими назвами. Будем сподіватися, що історія, яка трапилася минулого року в Петрівці на Одещині, не повториться, що кілька сотень ромських дітей, жінок, літніх людей не стануть жертвами навамісного культивованої ненависті. Самі львівські роми засуджують тих, хто торгує наркотиками, самі вони страждають від цієї бди - лише цього року у Львові від наркотиків померли двоє молодих ромів.

Впевнена, що випадки з наклепами і перебільшеннями щодо ромів трапляються будь-де. Охочі до дешевих сенсацій ЗМІ з допомогою міліції і надалі інсталиватимуть в свідомість суспіль-

ства образ "саблезубого цигананаркоділька", "цигана-бандита", але доти, доки самі роми не почнуть захищати себе в інформаційному просторі. Треба не боятися казати про себе правду, розповідати про своє життя, про ту несправедливість, яку чинять із ромами. На відміну від ставлення суспільства до правоохоронних органів, яке вже нічим не змінити, ставлення суспільства до ромів може і повинно змінитися на краще.

Марта Швець,
м. Львів

Від редакції.

У газеті "Високий замок" не вперше публікуються статті негативного змісту щодо ромів. Позитивні матеріали про ромів редакція відкидає. Так сталося з статтею "Ми - протяг золотий..." авторки Адриани Гельб'єр, яку не було опубліковано через її позитивне висвітлення життя львівських ромів. Редакція ж іншого часопису - "Львівської газети" знайшла можливість надати свої шпальти співробітницю Колумбійського університету, етномузикологу, мешканці Нью-Йорку А.Гельб'єр у номері 3 від 9 січня нинішнього року.

Голова громади ромів Золотоноші "Аме Рома" В. Бамбула приймає стару ромку Варвару Костенко. Стара жінка (вік понад 75 років) просить якоїсь допомоги. Біля неї проживають шестеро малих онуків, а в хаті немає вікон, немає плити, де їсти варити, і на дітей не отримув від держави жодної копійки.

Оля Деренко та Микола Кузьменко з міста Золотоноші. Газета "Романі Я" бажає цій молодій ромській парі всього найкращого і поздоровляє молодих з їхнім весіллям. Весілля відбулося наприкінці травня.

Ромський хлопчик з Києва тренується у славновісного тренера Олександра Шлакова з Київського "Динамо" в дитячій спортивній школі при стадіоні. Хлопчика звали Саша Мирошенко. Будемо сподіватися, що Сашко - майбутня зірка футболу.

Рустам Аджи - ром з міста Маріуполя. Аджи - псевдонім. Неодноразовий призер олімпійських та світових ігор з грекоримської боротьби. Йому 27 років.

Пропонуємо читачам інтер'ю нашого кореспондента Володимира Бамбули з Яковом та Оленою Шандибами.

Кор. Якове Фоковичу, будь ласка розкажіть про своє життя.

- Народився в Золотоноші в 1920 році. Часто згадую 1937 рік, коли так звана "трика" забрала батька і, ні за що давши п'ять років, відправила в табір у місто Канданого під Ленінградом. Написав нам один лист, і було там побоювання, що, може, більше не побачимось. Так і сталося. Десь загинув, більше ми не бачилися. До війни жили в селі Богдани, голова там вважався добрим чоловіком, та коли припалося чимало ромів у селі, він всіх наказав заарештувати і відправити услід за моїм батьком, так і згинули майже всі по таборах сталінських. До війни, згадую, був ромський колгосп під Золотоношею, називався "Нацмен", я там працював пекарем. Головою був Шатсько - єврей, бригадиром був

Герой книги Володимира Бамбули "Циганська доля - що вітер в полі" (Янько-ювелір) Яків Шандиба з дружиною Галиною та з її сестрою Оленою.

Якову Шандиби в червні виповниться 83 роки. Наша газета щиро поздоровляє одного з найстаріших ромів Черкаської, Київської, Полтавської областей. Олена має 89 років. Вона найстаріша ромка Київської області та одна з найстаріших ромок України.

ФОТОРЕПОРТАЖ

БУДНІ РОМІВ ЗОЛОТОНОШІ

Бурек, імені не пам'ятаю. Я на війну не потрапив - була "бронь", працював ковалем. А раніше ковалем був на селі перша людина. Вдень працювали, а вночі ховались у лісі, щоб німці не постріляли. Бі всі роми були переписані полиціями.

Кор. Скажіть, як поживаєте зараз?

- Живемо бідно, отримую соціальну допомогу 30 гривень, дружина 85 гривень, є городик, курчатка, порасемось потроху. Хочу вас попросити допомоги: у мене на ошаднижці з радянських часів залишилося майже 800 рублів. А мені всі не видають, оце дали тільки 50 гривень на рік, а більше ні. Допоможіть отримати всі гроші, адже мої роки не дозволяють чекати довго. А ще хочу запитати вашу газету за ті бланки, що збирала МОМ і обцяла видати допомогу. То чи чекати нам її, чи не варто.

Звертаємось до Шандиби Олени Іванівни (89 років, на світліні - крайня справа)

Кор. Олено Іванівно, розкажіть про своє минуле і

нинішнє життя, про 1933-й рік.

- Ми тоді жили в Бахмачі. Мати лежала в лікарні, діти хворіли всюю. Нас було семеро. Як згадаю, аж страшно. Такий голод був, що матері деякі навіть дітей своїх їли. При Сталіні дозволялось кочувати, то ми й втекли за Ростов, аж у Сальськ, там голоду не було. А в Україні активісти шукали куркулів, якась була колективізація. Дощу не було, врожай видався поганим, та й те, що зібрали, радянська влада забрала від людей. Ромів від голоду загинуло чимало.

Кор. А за часи війни що згадується?

- Німці зимою мене не розстріляли, уже під автоматами вели на розстріл та відпросили наші військовополонені (тоді ми проходили повз полонених, які будували міст). Вони намовили німців, що я українка, а не ромка. Потім я працювала на громадському дворі, так німці парейменували колгосп. У мене була дитина, та я ходила на роботу полоти кілометрів за 10-12

Та мене пожалів німецький наглядач і перевів на ближчу роботу. А дитині наказав видавати кожен день молоко. Німець узяв мою дочку на руки, потримав, а я злякалась, щоб не кинув і не вбив її. Та наглядач добрим виявився - не скривдив ні мене, ні дитину. Після війни я працювала в колгоспі тридцять п'ять років. Зараз отримую пенсію 87 гривень.

Кор. Як ви думаєте, коли людям жилось краще: раніше чи тепер?

- Зараз люди живуть краще, але не я. Я не живу, а мучусь. Діти є, але я їм не потрібна. Кому хвора мати потрібна? Хата своя є, та вона розвалюється, а грошей і здоров'я нема.

Кор. Скажіть, а коли були найжаччі часи для ромів?

- При Сталіні, в 1937 році. Тоді міліція забирала циган і кудись відправляла лише за те, що не було документів, або за те, що не працювали. А назад майже ніхто не повертався.

Кор. Дякую за інтер'ю, раді був з вами зустрітися і поговорити.

ТАКЕ ВОНО, ЖИТТЯ...

ШЛЮБНА ОБРУЧКА

(Майже правдива історія)

Різно задзеленчав будильник - "Вставайте, графе, на вас чекають великі справи". Степан Мокрицький спересердя залупив у набридлого вранішнього "цвіркуна" подушкою - домашній "півень" оперативно заткнув "пелюку" і ганебно гепнувся на підлогу.

Тільки знову полинув у солодку млюність чударнацьких сновидень - ще один дзвінок. Цього разу - у двері. Подушкою не докинеш.

"Не вставати? А коли це Зойка?" від згадки про коханку обличчя Степана замасніло. "Піду відчиню, доспимо разом".

Але то була не його пасія. На порозі стояв... Боже ж ти мій! - Васько Чалий! Крайній шкільний друган.

- Скільки ж ми не бачилися? Забув...

- Хіба це важливо для справжніх друзів?

Посиділи нормально, без проблем знайшли "консенсус" - поклялися поважати один одного до могили. Потім Мокрицький подзвонив Зойці, вона - своєї подрузі. В результаті, "місце

зустрічі - кафешка "Золотий півник" - змінити не можна".

- А як ДАІ перестріне? - висловив слушне припущення більш тверезий Мокрицький.

- Прорвемося, - махнув рукою Чалий. - Гальмунуть - дамо на "ляпу" і "ноу" проблем.

Олена привиділась Сашкові уві сні - така гарна! Прокинувшись - серце калатало, мов на віжене. Через годину він... побачив її наяву. Зустрілися збентеженими поглядами і заціпеніли - аж поки вона не підійшла і ніяково притислася до нього тремтячим тілом. Тієї ночі і він їй наснився...

Постояли, немов кам'яні, потім розбіглися по домівках - за паспортами. Через півгодини зустрілися біля загсу. Бував на світі справжнє кохання...

Може, їм його ота стара ромка наворожила, що біла ювелір-

ної крамниці трапилася? Підійшла зненацька, попрочала шлюбну обручку подивитися. Хоча і чула Олена, що нічого отим ромам давати в руки не можна, однак розчепила пальці!... нічого поганого не сталося.

Не вкрала ромка покупку! Обережно взяла, на рясно засіяну зморшками долоню покляла, провела над обручкою другою рукою, щось стиха прошепотіла, м'яко посьміхнулася і сказала: "Перший раз так довірили молоду зустрічно. Візьми, нехай вас Бог береже".

Але не вберіг Всевишній...

Не впровався з керуванням потужного рефрижератора (хоч і працював дальнобойником на міжнародних трасах) п'ний Василь - на повороті усією своєю багатотонною масою автотранспортний "тиранозавр" безжально з'явив легенький "Вольво", в

якому іхали із загсу Олена і Сашко.

Вдвох, він - за кермом, вона - поруч. Від послуг водія відмовилися - бажали бути у неповторній мить щасливого еднання двох закоханих сердець без випадкових свідків зверху неземного щастя. Таке кохання.

Не доїхали до святкового столу триста метрів...

Ніхто не кричав: "Гірко!", хоча так прко було...

Миттєве кохання - миттєва смерть. Може, так і треба?

Похорон страшний був, півміста прийшло. Всім уже було відомо про дивну історію знайомства і швидкий шлюб. "Хоч на небесах разом будуть", - скрушено хитали сивими голівоньками сердобольні бабусі, згадуючи своє перше кохання.

Дві могили, дві тополі, два голуби...

Так і поховали Оленку у шлюбному вбранні, з обручкою, яку Сашко тремтячою від хвилювання рукою надів коханій у загсі.

... І знайшлися ж нелюди!

Останнє, що бачив Сашко у цьому житті, - величезна машина, що стрімко насувалася на їхню "крихітку", страхливий удар! Суцільна порожнеча. Потім - далеке світло у кінці довгого коридору. І голос ефемерного створіння у прозорому, сліпучо-білому вбранні: "Ти ще не виконав своєї людської місії". Потім "воно" підняло "руку", і на ній висвітлювало щось схоже на маленький екран відеокамери. Те, що Сашко там побачив, вразило: кладовище, дві могили. Одна... його, інша... Оленки.

(Продовження на 10 стор.)

Довжанські "роми-українці" просять допомоги

Довжанські "роми-українці" манген жутипе

В одному з наймальовничіших сіл на Іршавщині - Довгому, де по обидва кінці села знаходяться два табори ромів, мені нещодавно довелося побувати і познайомитися з їхнім життям-буттям.

Роми з табору на вулиці Волопоскій вважають себе румунами. Мають свій власний говір, свої звичаї й займаються переважно лозоплетінням і виготовляють різноманітні побутові вироби з дерева - корита, ложки, рамки, топорища, ручки для мотик і лопат, а найбільше баласи (перила).

Взагалі ж - це одна з етнічних груп ромів, яка називається келдерари: одна з найчисленніших і поширеніших в усьому світі. Келдерари формувалися і проживали до середини XIX ст. у Румунії, на угорсько-сербському мовному кордоні. Основне заняття цих ромів було лудіння котлів, що відбилися на їхньому походженні (з румунської "келдерари" означає котельник, лудильник). Причина масового виїзду циган найбільше пов'язана зі змінною соціально-економічними умовами. Збільшення чисельності ромів, а також обмежений ринок збуту змушували їх освоювати нові території. Таким чином з'явилися й на Закарпатті.

Табір складається з 90 будиноків, у яких проживає понад 300 чоловік. Староста табору Федір Вервчик має свій добротний будинок, власний автомобіль і займається підприємницькою діяльністю. Працює за угодою і має постійних робітників, найбільше зі свого табору.

До речі, тут вони добротні будинки не тільки в окремих осіб, а майже у всьому таборі.

Депутат сільської ради цього мікрорайону на вул.Волопоскій і земельнопорядник Іршавського відділу земельних ресурсів Василь Олександрович Шукто коротко охарактеризував цей табір:

- Усім, хто подавав заявки для отримання земельної ділянки, ми виділяли по 7 соток. Є і такі, що мають по 14 соток, бо в одному будинку проживають 2 сім'ї. Чимало власників землі обробляють свої ділянки і вирощують для себе городину. А деякі навіть ці мізерні наділи видають в оренду за 2 мішки муки.

Майже усі роми (а їх тут називають волохи) зайняті кустарним виробництвом і виготовляють вінки, ложки, відра тощо. Більшість працюють у місцевих підприємств з виробництва товарів з деревини, в основному поруч

ніків. Тому їхній добробут значно кращий, ніж у тих ромів, що живуть на протилежному боці Довгого.

А взагалі, ми їх не виділяємо за етнічним походженням, вони для нас такі, як і всі інші жителі села. Перед тим, як відвідати ромський табір на вул. І.Франка, я попросила секретаря сільської ради с.Довге Софію Васкубинек розповісти про ту допомогу, яку надає ромам сільрада.

- Софіє Юрївно, як п'якуться сільська рада про тих бідних ромів, які туляться в убогих хатинах на вул.І.Франка?

- Ці роми у попередні паспорти і під час останнього перепису населення записали себе українцями. Однак живуть табором. Жодна сім'я не працює, а всього тут проживає 97 сімей. Це понад 600 чоловік. Перебиваються тимчасовими заробітками: копають городи, допомагають садити картоплю й будувати будинки селянам, в'яжуть вінки, влітку збирають ягоди і гриби.

Більшість не має паспортів, а діти - свідочки про народження, бо через відсутність паспортів у батьків, не можемо зареєструвати дітей. От і цього року народилися 3 дитини, а ми не в змозі їх зареєструвати. Матері здають лише довідки з пологового будинку, та без паспортів ми не маємо права реєструвати.

У таборі така бідність, що люди не мають можливості заплатити за паспорт. А ті, що мають паспорти, виїжджають на сезонні роботи в інші області.

Сільський бюджет дуже скупої. 1142 гривині - річний фонд для одноразової допомоги для жителів села, яке складається з 2 тисяч доларів, то це надзвичайно мало. Однак для багатодітних ромських сімей ми виділили по 40 грн. А такі родини, наприклад, як Софії Фонтшо, у якої 14 дітей, і Ганни Штефанко (11 дітей) потребують більшої уваги і коштів. Тому ми звернулися до народного депутата України О.Кеменяша з нашою проханням до народного депутата виборчого округу допомогти цим сім'ям.

По мірі можливості надаємо допомогу продуктами. Допомагає ромам і благодійна місія "Блага вість" із с.Зарчана Іршавського району.

З бюджетних сільських коштів виділяємо гроші або просимо у працівників Червоного Хреста допомоги для важкохворих або на операції.

Землю забезпечуємо по 7 сотин тих, хто подавав заявку. Та працювати на землі вони не дуже бажають. Ставимося до них, як і до всіх громадян нашого села.

... І ось з представником сільської ради ми підійшли до табору на вул.І.Франка.

Нас відразу обступив гурт ромів у блаженському одязі й всі бої від великого до малого.

Коли дізналися з вуст представника сільської ради, що приїхав до них кореспондент з редакції газети "Роман Яг", то наперевки почали ставити мені запитання і запрошувати подивитися, як вони бідно живуть, розповідати, що до них майже ніхто не приїжджає з районної й обласної влади, щоб подивитися їхнє життя-буттям.

Запитала, хто у них староста.

- Нема у нас старости. Він минулого року виїхав на заробітки у Житомир і не повернувся. Хто хоче жити в таких умовах, - відповіли роми.

- А чому не виберете іншого? - запитую.

- Я хочу бути бароносею, - визвалася одна з ромак. А й смію читати, писати. Дайте мені розмовник, і я буду їх вчити ромської мови. Чи може бути жінка староство табору?

- Звичайно, може. На Закарпатті є у Рахівському районі табір, де лідером є Ганна Рошлат. Це один з кращих ромських таборів. У ньому роми займаються виробами ромського ремесла, обробляють землю, їхні лідери укладають угоди з різними будівельними організаціями, за проектом МОМ їм допомагають з Києва. Усі люди табору при ділі, ніхто не сидить склавши руки. Можете поїхати у Рахівський район і запитати у них довідку. Аде жebraкуваням і тимчасовими заробітками тяжко вижити.

- Ми не маємо на хліб дітям, а не те, що кудись поїхати. У нас нема паспортів, бо ми не в змозі за них заплатити. Діти у нас не зареєстровані через відсутність паспортів, тому й не отримуємо гроші на них, - бідалася Марія Фонтшо.

- А мій чоловік хворий на туберкульоз і лежить у лікарні. Я сама з двома дітьми перебиваюсь тимчасовими заробітками, обробляючи городи селян. Нема з чим відвідати чоловіка у лікарню, тому він втікає, щоб побачити нас. Лікарі незадоволені тим, що перериває лікування і може зарізати дітей. І у такій ситуації знаходиться не

тільки моя сім'я, - із слезами на очах скаржить Квідона Густі.

- Паніко, має правиче Пантошо, зауть мене Ілона Дмитрівна. Мені 64 роки. Дочка залишила мені 3-х дітей, бо чоловік помер, а сама пішла жити з іншим у Берегівський ромський табір. Дітей не забирала, а спільну дитину від берегівського рома залишила в пологовому відділенні в Іршаві і хоче, щоб я її зареєструвала на себе, бо у неї нема паспорта. Через відсутність паспорта дитину не можуть в очі зареєструвати і передати у Чинадівський дитячий будинок. Допоможіть, будьте такі добрі, виїти з такого становища.

Не встигла закінчити свою розповідь Ілона Дмитрівна, як підбігав до мене молода ромка з дитиною в руках і просить піднятися вище, де проживають у незареєстрованому шлюбі Іван Фонтшо і Світлана Сирохан. Причина одна й та сама: нема паспортів. Подружжя німе, мають 5 дітей. Недавно у них з'явилася на світ відразу п'ятеро немовлят. Думали, що цей унікальний феномен допоможе їм отримати нормальне житло. Але, коли діти потрапили з пологового відділення лікарні додому, то всі поступово померли, бо умов для виживання малюків не було. Хата розміром 10 квадратних метрів зроблена з дерев'яних балок, без підлоги, з саморобною печю, а вхід у хату відразу з надвору. Виконце маленьке, й сонячне світло туди не потрапляє. Дивуюсь, як вижили їхні п'ятеро інших дітей. На щастя, усі діти розмовляють. Таких німих сімей у таборі - п'ять.

- А чи ходять ваші діти у школу і чи знають ромську мову?

- Щоб діти регулярно ходили до школи, - обзавалася ромка з трьома дітьми, що стояли поруч, - то дитина повинна бути чистою і мати одяг та взуття. Ми навіть мила не маємо для що купити. Звичайно, таку брудну дитину відправити в школу не можемо. Визмуку ж без теплого одягу і взуття діти теж ходити не можуть.

А циганською, бо про ромів ми навіть не чули, діти розмовляють слабо: ми їх просто не вчимо, адже вона нікому тут у селі не пот-

рїбна. Нас наші предки ще за часів радянської влади записалися українцями, тому що ніхто в інших областях із записом у паспорті "циган" нас не брав на роботу. Під час перепису теж записали себе українцями. Однак від цього наше соціальне становище не поліпшилося. Ми будемо, злиди погинають нас. Хворіють на туберкульоз у таборі не тільки дорослі, а й діти. Голод, холод, безробіття переслідують нас. Просимо вас через вашу газету звернутися до тих людей, які б могли допомогти нам. У першу чергу, нам потрібні паспорти і якась будинок. Допоможіть, будьте такі добрі, виїти з такого становища.

Про наше становище, впевнені, не знають в області держадміністрації, а наші голуби сільської ради Михайло Шкелебей не дуже нами переймається. Він зайнятий іншими справами, а ми для нього лише великий клопіт. Через наше етнічне походження ми як колись не мали спокую і пристановища, так і тепер на цьому узвишші потерпаємо від усіх негараздів.

Затамувавши подих, слухала я усі ці розповіді-скарги, і у голові виникали сумні думки з неприємним присмаком до тієї будаючості, яка існує в нашому суспільстві.

Неже нема ніякого виходу із цього глухого кута, в якому опинилися ці люди на вул. І.Франка с.Довге. Аде не таке уже бідне суспільство, щоб не могло допомогти цим ромам-українцям. Гадаю, якби це жалюгідне становище не приховували працівники сільської ради, а частіше порушували питання про тяжке становище ромів перед держадміністрацією району, то умови й життя ромів були б набагато ліпші.

Питання безробіття доджанських ромів повинні вирішити представники влади, як і допомогти отримати паспорти, а дітям надати всі умови для відвідування школи. Через своє етнічне походження люди не повинні страждати.

Волика Опаленик
Подружжя німих з дітьми біля своєї оселі.

ВИПУСКНІ ЕКЗАМЕНИ У ШКОЛІ

Повним ходом йдуть випускні екзаменати в усіх школах України, в тому числі й Закарпатті. В одній з угоргородських ромських ЗОШ І-ІІ ступенів №14 я побувала на випусковому іспиті із зарубіжної літератури.

Всього у цій школі 22 дев'ятикласники. Переважно дівчата.

На екзамені з'являються всі, хоч кілька осіб почують недобре через надмірну спеку.

Діти, крім відповіді на білет, підготували ще й реферати. Кожен учень прочитав свій реферат на цкаву тему з міфології і зарубіжної народної творчості.

Дуже хвилювалися, та було помітно, що старанно готувалися. Учителі зарубіжної літератури М.Е.Воловик намагався протягом року застосовувати різноманітні методи, щоб залучити дітей до

вивчення літератури. Його старання не пропали марно. Аде екзамен - це один з методів перевірки знань учнів. І знання ці виявилися цілком задовільні: у середньому - 6 балів на скіптах.

Класний керівник А.П.Гарогонік, яку я попросила коротко дати характеристику випускникам, так відхулялася про своїх учнів:

- Я намагалася залучити дітей не тільки вчитися, а й займатися громадською роботою і спортом. Голлове для мене - щоб діти відвідували школу і були зайняті якоюсь додатковою роботою. Наприклад, Івета Йонаш співала в одному з ансамблів у Падюні, Жанетта Горват, Ольга Богдан, Золтан Токар танцюють у ансамблі "Ром Сом" і побу-

вали зі своїми виступами у кількох країнах. Едуард Тирпак та Золтан Токар грають у шкільній футбольній команді, яка часто зустрічається з командами інших шкіл Ужгорода.

Брали участь діти і в гуртку ромської народної творчості, займалися гімнастикою, тенісом та ін.

Серед випускників є здібні діти, які хочуть вчитися далі або поступити в різні училища. Після закінчення неповної середньої освіти краці учнівці Вікторія Човка, Моніка Горняк, Івета Йонаш, Дьєнді Балаж, Ольга Богдан, Алла Буко, Олена Демченко, Мілада Рошлат, Ніна Буко мріють поступити в професійно-технічне училище №6, щоб стати перукар-

ями. Хлопці теж обрали до душі собі професії. Так, Едуард Тирпак, Золтан Токар й Іван Горняк хочуть працювати у нещодавно відкритому ромському взуттєвому цеху, де виготовляють взуття для ансамблів й продовжуватимуть навчання та здобуватимуть середню освіту у вечірній школі. Августин Горель хоче стати годинником.

Решта дітей піде у вечірню школу ЗОШ І-ІІ ступенів №14.

- Чи є відмінник серед учнів вашої школи? - звертаюся до директора школи Івана Івановича Сега.

- Відмінник нема. За короткий строк мого перебування на посаді директора я ще не встиг "виросити" відмінника-випускника. Цьо-

го можна досягти, лише починаючи з початкових класів. У другому класі є кілька "хорошистів". Діти наполегливо вчать й отримують 9-11 балів. Це так, як Тимофій Богдан, Олександр Горват, Тимош Деметер, Олександр Климак, Альона Климак. Є діти, які слабо читають після закінчення першого класу. Тому класовод Галина Вікіна буде лютим додатково з ними займатися.

Щодо випускників вечірньої школи, то майже кожного дня ходили і здобували освіту 9 чоловік. Наразі складають іспити 7 випускників. Двоє через поважні причини відклали іспити на наступний рік. Результати екзаменів добрі. Отримавши свідоцтво про освіту, мріють поступати у вищі учбові заклади.

Валентина Ткаченко

УКРАЇНА - І ПРАВА ЛЮДИНИ В НІЙ

Хто захистить ромів в Україні?..

Ко чачіпнаса дікгела ле ромен анде Україна?..

Страшне життя нині у ромів. Десяти років у нашому суспільстві деформувалася людська совість, мораль, ламався хребет честі, падало підкошеним достоїнством, щедро удобрюючи ґрунт, на якому пишню розквітав страх... А сьогодні? Сьогодні прагнемо жити в правовій державі, мати високу мораль, громадянську свідомість незалежно від національної людини. Ми, певно, єдина держава у світі, де ромів ненавидять...

На превеликий жаль, ромі позбавлені можливості переступити поріг, скажімо, парламенту чи Адміністрації Президента, щоб особисто розповісти про пекельні, жахливі тортури працівниками міліції.

Та ромів із скаргами на міліцію у вищих інстанціях не чекають й не хочуть вислуховувати їх, мовляв, "Хіба можна вірити циганам?" Напишіть відеолісти "Розібратися..." - і тоді ромам стає ще "соліджшим" життя за те, що поскаржилися...

Наша газета чи не в кожному номері друкує матеріали про ставлення міліції до ромів у багатьох областях України. І ставлення це відоме. Кіровоградщина - не виняток.

Дев'ятого травня після 22⁰⁰ години, у селі Рівному Новоукраїнського району з центру села поверталася додому молода ромка Руслана Могильна, - мати двох маленьких доньок. З нею стався жахливий випадок, про який вона й розповіла. У нетверезому стані до неї пристав ст. лейтенант міліції Станіслав Пиддубний, котрий нахабно погрожує та обзиваючи брудними словами, тягнув до нічного бару, де у бармена вимагав телефон (невідомо для чого?), йому відмовили, у відповідь лунала нецензурщина... Пиддубний схопив Руслану за волосся і потягнув до відділу міліції, промовляючи: "Знаєш, а я можу підкинути тобі маку і посадити тебе..."

У відділі були ще три його колеги, котрі сиділи на дивані. Станіслав мов збісися і наказав їм негайно звільнити диван й вийти геть. Ті подумали, що Руслана згодилася добровільно провести з

ним вечір... Та коли Пиддубний став до неї нахабно чіплятися, вона почала кричати й плакати, а він став бити її й виривати з голови волосся.

- Можеш бити мене, як хочеш, але не чіпай, бо я не проститутка і не хочу мати інтим... У мене двоє дітей, відлущіть", - благала Пиддубного Руслана Могильна.

Коли його колеги почули крик

КЕТАНО ОРГОМ 108.2000

і плач Руслани, вони зайшли у приміщення і ледве відрвали його від жінки, а один чоловік, Анатолій Довгань, який був там на той час, вдарив один раз Пиддубного. Руслана вивалявшись з пекла, чимдуж побігла додому. Розповіла рідні про знущання та спробу згвалтування міліціонером...

Руслана про неправомірні вчинки Пиддубного С. розповіла голові сільської ради Василю Івановичу Ясинському. Той обіцяв розібратися. Як стало відомо, дійсно, пан Ясинський запрошував начальника Рівненського відділу міліції пана Прокоф'єва, і той відповів голові: "Це не правда, що говорить циганка Руслана, вона сама приходила телефонувати кудись." Ось так! Замкнути коло. То що ж можна очікувати від скарги у вищих інстанціях?..

Але, як бути ромам у таких випадках? Де, у кого шукати захисту? А, можливо, зібратися всім ромам, які живуть в Українській державі і звернутися зі скаргами до Ради Європи, ООН чи до Європейського Парламенту з прав людини?

Шановні наші читачі! Якщо всі ми з вами вважаємо (а це дійсно

так!), що остарбайтери під час війни 1941-1945 рр. були жертвами і зазнали пекельних страждань, розстріли... і т.д. то будь ласка скажіть, чи не є ромів в Україні сьогодні жертвами української міліції? Більшість її працівників чинять знущання, тортури над ромською нацією чи не в кожній області України, не довівши ту чи іншу провинку, а при затриманні вилмають руки, а з жіночих голів виривають волосся...

Немає сумніву, що після виходу цієї публікації можуть "полювати" і на моє життя. Воно може в будь-яку мить обертатися тими ж працівниками чи їхніми "друзями". Але, якщо, не дай Боже, так станеться, то хай про це знають не лише мої колеги-журналісти, а й наші українські, й іноземні читачі.

Та як би там не було, ми, журналісти "Романи Яг", не маємо морального права замовчувати факти, бути ласивими спостерігачами за неправомірними діями над нашими ромським народом! Поверте, я не волюю чорнити всіх міліціонерів. Ні! Серед них є ті, хто по праву може називатися працівником української міліції, не зганьбить державу перед світовою спільнотою. Адже Україна прагне стати частиною Європейського Союзу. А якщо так, то вже настав той час, аби в органах міліції працювали люди чесні, порядні, з високою юридичною освітою, добре обізані з Законом, Конституцією України, і самі ж їх не порушували. Не порушували права людини незалежно від кольору її шкіри та від національності.

Саме тоді й ромі йтимуть до них за захистом. Погодьтеся, ромській нації багато не потрібно. Лише взаєморозуміння, людяність у спілкуванні та людська повага. Впевнений: для ненависті, скарг і міжнародної ворожечі не залишиться місця... Адаже всі ми - люди, і з'являємо суспільством держави, якою є - Україна!

Леонід Савицький,
власкор "Романи Яг"

* Прізвища змінені. За необхідності редакція може їх надати.

Якщо біда у друга...
Сар е біда чо амал...

ЗУСТРІЧІ З КОРОСТЕНЦЯМИ

Не дивуйтеся, що в невеличкому містечку Коростень у цей напружений гарячий кінець травня, не зустрінете на вулицях ромів, які б вешталися без діла. Ось проїхав віз із заклопотаним господарем на передку. В ньому кілька смаглявих хлоп'ят, голих до пояса, загорілих під пекучими променями. Куди поділися? Про це дізнаємося пізніше, коли добротний віз буде повертатися, завантажений будівельними матеріалами. Стане зрозуміло: хтось із ромів чи гадже виривав будуватися. Ото й найіноше переваніка.

Все, що відбувається в Коростені, проходить без пильної уваги мого співбесідника - Миколи Григоровича Борового. Він популярна тепер людина - заступник голови культурно-національного товариства "Романо Ххам" (голова товариства - відомий поет і музикант, громадсько-культурний діяч Міха Козимиренко).

Я вже знаю, що ромська громада в Коростені досить велика - мешкає приблизно сто сімей. Коли врахувати, що майже кожна багатодітна, то в містечку до тисячі жителів. Це на сьогодні, коли соціально-політичні та економічні умови змусили ромів відмовитися від кочового життя, чимало.

Ось знову іде віз. Цього разу не можна не звернути увагу. Поганяє двох вороних коней молодий ром. Білозуб посміхається до Миколи Григоровича, голосно вгаючись.

- Добрі у романе коні, - відказує Боровий. - Гарної масті.

- А які коні породи? - запитує. - Ви знаєте? (Микола Григорович - високий, інтелігентний чоловік, у гарному костюмі).

- Де б не знав! - мало не вигукнує. - У мене теж такі в господарстві. Ними заробляю на життя родині. До того ж, син Серій - студент другого курсу юридичного факультету університету в Житомирі. Майбутній адвокат. То голова товариства "Романи Яг" Аладар Адам сприяв дістати грант міжнародного фонду "Відродження", аби він поступив на навчання. Закінчив ще один рік. Тепер клопочу про дальшу його освіту...

Що дивує в Коростені? Тут не треба влад, педагогам докласти якихось особливих зусиль, аби сини та доньки ромів відвідували школу. Старші навчилися за радянської влади читати і писати. Отож і дітей до науки привчають.

- Як у нас раніше було? Держава дбала, щоб люди мали роботу, діти могли навчатися. Тепер у Коростені проговорувати сім'ю стає далі важче. Вища освіта в основному платна. Та й середню спеціальну далеко не всі можуть здобути.

Розповідає Микола Григорович, що традиційним заробітком ромів на Житомирщині є вирощування коней і торгівля на базарі. Я уже знаю, що навіть у обласному центрі - місті Житомирі, де мешкає теж ромська громада, ситуація приблизно така, як у Коростені: тільки кілька ромів мають вищу освіту та середню спеціальну. Однак вміють читати й писати всі.

- Потроху вчимося виживати. З весни уже на ногах. Хто на базар, хто до коней із возом. Знаюся вам, - говорить Микола Григорович, - мені тепер дуже важко. І не тому, що з обов'язками заступника голови товариства не справляюся. У мене тут є добрі помічники. За Міху Козимиренку переживаємо. Мі створенням товариства ромів

Коростеня стали більше цікавити своєю історією, культурою, традиціями. Та й частіше спілкуємося на різних зібраннях. Останнє - це презентація книги "Я - ром". Зійшлося на неї дуже багато людей. Потекла бесіда про гідність рома, необхідність знати історію свого древнього народу, який у часи приходу до влади Голубців знавав неймовірних знущань. Та що там казати - більшовицькі кати зіслали батька Козимиренку у Сибір у 1938 році. А через чотири роки в Чернігівській тюрмі було розстріляно понад дві тисячі ромів (серед них було сорок п'ять його родичів).

Цікавлюся, чим останнім часом займається товариство, які проблеми вилікують.

Микола Григорович називає одну з головних проблем - домогтися, щоб кожен ром, який народився до 1945 року, отримав компенсацію як жертва Голокосту. З цього приводу публікував статтю в "Романи Яг" голова товариства. Трохи за різко було навішано, але Міха Козимиренко дивується, чому треба заповнювати анкети англійською мовою, збирати різні довідки, які не видають архіви? Далеко не всі національно-культурні товариства мають комп'ютер, вихід в Інтернет, перекладач. Чому ромі мусять бути обділеними, обдуреними у незалежній Україні? У Житомирі, як і Коростені, дуже шанують ромів-старійшин, радяться з ними, коли треба вирішувати важливі для громади і сімей питання.

- Була у нас сім'я, яка займалася наркотиками. Із весни уже не процітає. Наш голова, Козимиренко, попередив: таким ділкам у Коростені не дозволять жити. Його підтримали.

Загалом у товариства чимало проблем. Скажімо, недавно трапилося горе - діти ромів Вербицьких залишилися після смерті батьків без шматка хліба. Довелось допомогати, втручатися.

- Я вважаю, що нашою заслугою є і те, що в Коростені нема "п'янич", дебошів серед ромів. На сьогодні розвивати бізнес (окрім стояння на базарі) важко. Створити своє підприємство практично неможливо. Тут і брак спеціальної освіти, і проблеми, пов'язані з податковою системою. Товариство всіляко підтримує тих молодих людей, які бажають здобути освіту.

Ромська громада Коростеня живе дружно, спілкується з жителями Житомира, Києва, інших міст. Зустрічаються на традиційні свята, під час весіль, на яких за втаняннями та чаркою знаходять час для обговорення насущних проблем.

І ще товариство "Романо Ххам", прощачилося каже Микола Григорович, намагається розвивати стереотипи про ромів як ворожок, "попрошайок", порушників закону...

... Ідеш вулицями Коростеня, вслухаєшся в передвіз... ковальського молотка, адвільєшся у осони, опісані Міхою Козимиренком, вловлюєш здалеку цокіт копит, знаходиш у порожні підкову з поламаними гвіздками... Пригадуєш: Якщо біда - ром прилетить До опечаленого друга...

... Міха Козимиренка, на жаль, нема біля хвіртки, яка веде до його дому. Він у лікарні. Туди посліпають до нього зведомості друзі. Й не тільки з числа ромів...

Юлія Зейкан

НА ЖУРНАЛІСТСЬКОМУ ФОРУМІ "ПРАВОВИЙ САМОЗАХИСТ"

Нещодавно в Києві відбувся форум журналістів України "Правовий самозахист".

Вступне слово на форумі вголосив голова Комітету Верховної Ради з питань свободи слова та інформації Микола Тomenko.

Форум працював за чотирма темами: "Боротьба з перешкоджанням законній професійній діяльності журналістів", "Необґрунтовані судові позови до ЗМІ та журналістів і кримінальні справи", "Забезпечення права на інформацію" і "Захист від економічного тиску на ЗМІ".

Питання правового самозахисту журналістів і стали тією червоною ниткою, яка проходила через усі доповіді й виступи. Учас-

ники форуму обговорювали й новий Цивільний Кодекс, який набере чинності з 1 січня 2004 року. Журналісти піддали критиці цей документ, особливо частину З статті 277, в якій є таке сумнівне формулювання: "Вважається, що негативна інформація, поширена про особу, є недостовірною".

Після обговорення журналістами насущних питань їх роботи та виживання були підбиті підсумки й прийнята відповідна резолюція. Було вирішено перетворити форум на постійнодіючий орган самоорганізації працівників ЗМІ шляхом проведення зборів для обговорення актуальних проблем діяльності жур-

налістів в Україні; провести наступний журналістський форум у вересні нинішнього року, присвятивши його проблемам взаємодії творчих колективів засобів масової інформації; звернутися до деяких органів влади (Міністерства внутрішніх справ України, Генеральної прокуратури України, Кабінету Міністрів України, Верховного Суду України) з рядом пропозицій.

Учасникам форуму було роздано значну кількість літератури про захист журналістів, доступ до інформації тощо.

Надія Бойко

ПОЕТ ПОЧУВАЄ СЕБЕ КРАЩЕ

Нещодавно ромському поетові і громадському діячеві Міху Козимиренку в Житомирі було зроблено важку операцію. Майже два місяці М.Козимиренко проходив післяопераційне лікування в хірургічному відділенні обласної лікарні. Зараз стан здоров'я поета поліпшився, і він уже

повернувся додому в місто Коростень. У телефонній розмові з нашим кореспондентом М.Козимиренко повідомив, що працює над перекладом рідною мовою творів сучасних українських поетів, відповідає на листи, яких за час його відсутності набралася чимало. В першу чергу, він взявся

відповісти ромському поетові і літературознавцю з Лондона Вальдемару Калініну, друзям.

Ми радіємо, що настрої Михайла Григоровича хороші, і бажаємо йому повного одужання, творчої наснаги.

Народні вірування та забобони в релігійному світогляді українських ромів

Кожний етнос у процесі свого історичного розвитку визначає власне ставлення до себе, до інших людей, до світу, успадковує пам'ять попередніх поколінь, їхні традиції, вірування тощо. Ромські субетнічні групи України не є винятком. Світогляд ромів завжди мав релігійне спрямування: роми вірили у потойбічне життя, в існування бога та диявола, душі тощо. Роми активно пов'язують будь-яку релігію з власним уявленням щодо світу, вони дуже серйозно ставляться до власної віри та вважають себе глибоко віруючими людьми. Серед українських ромів сьогодні можна знайти римських католиків та греко-католиків, православних, протестантів, мусульман тощо.

Забобони та народні прикмети, які відображають погляди ромів на всесвіт, складають глибинну частину ромської віри. Часто вони співпадають з поглядами оточеного населення (передусім українців). Але є й ромські. Так, роми вірують у пророчи сні. Наприклад, бачити уві сні мед, рвати горіхи, цілуватися з красунею - отримати гроші. Якщо приснитись вовк або лисиця - на удачу, кінь - зустріч зі злодеєм. Одна з народних прикмет говорить, що сорока є птахом недобрим, вільняним відьми.

Вірують роми в заслави й нещасливу руку, в існування нечистої сили - у русалок, домовиків, привидів та інших персонажів народної демонології. Всі ці образи своєрідно трансформувалися у ромській свідомості. Так, на-

приклад, русалки й мавки у ромів бувають різними: річними, польовими, печерними; вони не мають ніякого відношення до втоплеників та самогубців (на відміну від поглядів українців).

Треба обов'язково згадати ромське ворожіння (не професійне - заради грошей, а так зване "ворожіння для себе"). Сьогодні найбільш розповсюджені види ворожіння серед українських ромів (сервів) є ворожіння на картах, на квасолі (найбільш поширене), по сорочці (коли хтось вкрав машину або треба знайти втрачену дитину), на дзеркалі тощо.

Концепція ворожіння включає в себе кілька незалежних елементів. Один елемент пророкує майбутнє (драбарімос). Інший стосується зцілення. Обидва елементи засновані на вірі у надприродне. Зцілення практикується тільки поміж самих ромів. Таємниці ворожіння ретельно зберігаються від чужинців, їх передають у спадщину наймолодшому членові родини.

У ромській мові існує термін "маїрдо", що буквально означає "осквернення". Це поняття відіграє важливу роль в ідеології ромів і пов'язується з уявленням про шкідливу маю жіночого одягу, передусім спідниці та черевиків (проте фартух вважається "чистим"). Характерно, що подібні погляди були поширені серед багатьох народів Індії. Вони пов'язувалися з фізіологічною специфікою жіночого організму та уявленням щодо нечистоти жінки

у певні періоди її життя. Великою ганьбою було для чоловіка-рома, якщо жінка торкалася його своєю спідницею. Іноді ромки робили це навмисно, щоб загнати свого кривдника.

Уявлення про нечистоту саме заміжньої жінки мало широке поширення. Воно пов'язано з її дитородною функцією. Вже після весілля, коли дівчина отримувала новий статус, вона водночас підлягала певним обмеженням. Існує багато забобон, які стосуються жінки: забобона переступати через речі, класти жіночий одяг поверх чоловічого, прати його разом тощо. До наших часів у ромів зберігається традиція, згідно з якою під час спільних святкувань чоловіки та жінки сидять за різними столами. Разом сидіти можуть тільки незаміжні дівчата та неодружені хлопці.

Окрема система забобон діє щодо породіл. Мати вважалася "брудною" упродовж двох тижнів після пологів. Породілля-келдерарі не мали торкатися спільного посуду шість тижнів. Серед сучасних українських ромів жінка після пологів (її звуть "сира жінка") повинна піти до іншої кімнати, якщо прийдуть відвідувачі. Сорок днів їй забороляється ходити до церкви.

Проте усі ритуальні забобони зникаються з жінок похилого віку. Стара жінка володіє усіма правами й користується загальною повагою.

Але серед ромів існували забобони й для чоловіків. Той, хто порушив їх, вважався спалюже-

ним. Наприклад, такі забобони, як "чхурітко", "товерітко", "састерітко" - забобони на застосування ножа, сокири та заліза у бійках (окрім випадків самозахисту від двох чи більше нападників); забобони на харчування м'ясо конини та собаки. Існувало ще багато інших забобон, але сьогодні про них пам'ятають лише старі, більшість у повсякденному житті майже не застосовується.

Існували забобони, які пов'язувалися з водою.

Наприклад, ром повинен митися тільки в душовій або під краном. Ванна була неприйнятною тому, що людина при цьому знаходилася б у брудній та застійній воді. Посуд не можна було мити у мийці, яка використовується для прання одягу. Руки не можна мити у мийці для посуду тощо.

Багато забобонів стосується дитини. Наприклад, не можна сповивати дитину на столі, оскільки на стіл кладуть мерців. Новонародженого зав'язують червоною стрічкою "від прістріту". Великого значення роми-християни приділяють хрещенню. Так, у келдерарів ніхто, крім матері, не повинен брати дитину на руки, поки її не охрестять (звичайно, поза шість тижнів). Хрестили дитину кілька разів. До сьогодні роми зберігають звичай "перекупу", або "викупу" хворої дитини. Сучасні серви таку дитину пере-хрещують та "перекуплюють" че-

рез вікно новому куму (хрещеному батькові). Очевидно, цей звичай відображає намагання ввести в оману хворобу, смерть й сховати від неї дитину. Якщо раніше в сім'ї вмирала дитина, то наступному новонародженому хлопчику встромляли у вуха кілце "на вдачу".

Таким чином, що традиційно-побутова культура сучасних ромів є джерелом вивчення ромських релігійних вірувань та їх еволюції. Власне, тут зберігаються найбільш давні пласти народної самосвідомості, які співіснують з новітніми ідеологічними надбаннями. Дослідження цієї теми складне, оскільки торкається найбільш інтимних, прихованих сторін життя, але є необхідним та перспективним.

Спеціально для "Романі Я",
Олександр Беліков,
м. Донецьк

СОННИК (СУНО)

Роми по-особливому ставляться до тлумачення снів. Це фактично наспрй, особливу психологічну підготовку до нового дня: праця, гроші, одяч, успіх у розпочатій справі. Іноколи сон міг стати причиною відмови від певного вчинку, або навпаки, захопити до дійства. Тлумачення снів передувалося від покоління до покоління, від старших молодим. Особливу повагою користувались ті, хто міг детально роз'яснити, що відбувалося у сні, відмовити від певних дій, або дати пораду як поводитися у тому чи іншому випадку.

Бачення світу, яке поєднувалося з психологією, знанням людської душі, допомагало їм вижити у такому буремному, іноки ворожому для них світі.

Значення деяких снів

Прихід батьків у сні - до морозу
"Бачив я у сні батьків, що прийшли до нас в хату. Думається, це до морозу".

Жито бачити у сні - добре
"Бачив я ще сон, іду по полю через жито. Жито квітне, а я квіти збираю, у кишеню кладу. Думаю, це до життя (до щастя)".

Мед у сні бачити - будеш мати гроші

"Бачив я у сні добре: їв мед з пирогами. Думаю, що це добре, щось лиш перепаде: роздобуду гроші".

Рвати горіхи у сні - знайти гроші
"А ще бачив у сні: зривав горіхи: листочки - це паперові гроші, горішки - срібні монети."

Цілуватися з красунею у сні - матимеш сотні:

"Сьогодні снилося мені, що цілувався я з гарною дівчиною. Сон цей розтлумачується так: будуть у мене гроші, паперові сотні."

Чув у сні - крик сови - дівка дівку родить
"Бачив я у сні сова кричить, це стосується дівчини. Вагітна вона і дівчинку народить."

Бачити у сні плітку - дівчинка народиться, а бачити окунька - хлопчик.

"Бачив сьогодні сон: ловив рибу і спіймав плітку - дівчинка у жінки народилася, а окунька - хлопчик."

РОМСЬКА ІСТОРІЯ В ДАТАХ РОМАНИ ІСТОРІЯ АНДЕ ВРАМА

Кінець 60-х - початок 70-х років минулого століття були роками пробудження самосвідомості ромів, зародження боротьби за культурні та економічні права. Створюються групи по захисту ромів спочатку на місцевому, а потім і на республіканському рівнях. У 1971 році організується перша всевітня організація IRU, яку очолює Міжнародний ромський комітет. З іншого боку, саме в цей час посилюється дискримінація ромського населення. У Чехословаччині проводиться стерилізація ромських жінок.

1969р. Мирослав Голомек очолює Союз ромів Чехословаччини. У 1973 році діяльність Союзу заборонона Чехословацьким урядом. Брат Мирослава Томаш Голомек стає першим ромським адвокатом Чехословаччини.

У Болгарії створюються спеціальні школи для ромських дітей.

Під час виборів у Югославський парламент рома Абді Фаїка обирають депутатом.

1970р. В Англії створюється Національна рада з освіти ромів.

1971р. Делегатами з 14 країн світу проведений Перший всевітній ромський конгрес, який прийняв прапор, герб, гімн ромського народу. Створюються п'ять комісій, які розпочинають програму дій за напрямками: соціальним, освітнім, воєнних злочинів, мови і культури. Вводиться термін "ром", "рома", тому Міжнародний конгрес циган переіменовується на Міжнародний ромський комітет. Його першим президентом був обраний Ванко Роуда.

1972р. Міжнародна ромська рада стає членом Ради Європи.

У Стокгольмі (Швеція) створюється Асоціація фінляндських ромів.

У Франції засновано Національний комітет тих, хто подорожує.

Британський уряд починає звільняти деякі ділянки з метою будівництва місць для стоянки караванів.

В Чехословаччині розпочинається програма стерилізації ромів.

1973р. Сформована Рада скандинавських ромів, яка починає представляти інтереси ромів скандинавських країн.

Комуністичний уряд Чехословаччини забороляє діяльність Ромської Асоціації на тій основі, що роми - не виз-

нана національна меншина, яка не зуміла інтегруватися у суспільство.

1974р. Створюється Асоціація тих, хто подорожує у Швейцарії.

1975р. У Бельгії приймається закон, згідно з яким ром, котрий народжується на території цієї країни, отримує її громадянство.

В Угорщині налагоджений випуск першого ромського журналу "Rom Som" ("Я ром"), що видається і сьогодні.

1976 р. У місті Чандагарі (Індія) проведено перший ромський фестиваль. Прем'єр-міністр Індії Ганді оголошує, що роми визнаються як національна меншина індійського походження.

Словацька газета "Vichodnoslovenke Noviny" публікує офіційний урядовий документ, де обов'язково стерилізація ромів оголошується як факт "соціалістичної гуманності".

Швецький парламент приймає законопроект, який надає державну підтримку імміграційній політиці уряду для ромів Швеції щодо покращення їхнього соціального рівня, медичного обслуговування, забезпечення житлом.

Рубрику веде
Євгенія Навроцька

Сплеск літературної творчості

РОМИ ЧЕХІЇ

Ще не так давно ромська мова існувала лише в усній формі. З часом її було кодифіковано в ряді країн світу (за винятком України), внаслідок чого на рівні з усною народною творчістю активно почали з'являтися й перші зразки письмової літератури.

На території Чехословаччини феномен ромської письмової літератури з'являється наприкінці 60-х років ХХ століття, в період суспільного та політичного послаблення. Проте відомо, що ромська писемна мова існувала і раніше. В письмовій формі до нас дійшов ромський переклад Діянь святих апостолів (1936 рік), який зробив моравський ром Антонін Даніел.

Розквіт же ромської письмової літератури був прямо пов'язаний з діяльністю Спілки циганів-ромів, яку заснували представники освіченої ромської еліти в серпні 1969 року. І, незважаючи на коротке існування цієї організації (в березні 1973 року Спілку циганів-ромів було примусово ліквідовано), вона відіграла велику роль як у становленні самосвідомості ромської нації, так і в становленні ромської писемної літератури. Саме мовознавча комісія цієї спілки вперше кодифікувала, визначила писемні норми мови ромів Чехословаччини, що, власне, й стало поштовхом до створення перших ромських літературних спроб.

Важливою платформою було й інформаційне видання Спілки циганів-ромів "Романо ліп", яке публікувалося спочатку на чеській, а згодом і на ромських мовах. У ромській літературі з'являються такі особистості, як Тера Фабіанова, Андрей Гіня, Франтішек Деметер, Андрей Пешта, Ілона Лацкова та інші.

Сімдесяті роки так званої "нормалізації" були де факто періодом культурного застою та абсолютного придушення емансипованих спроб ромів. У цей період виходять лише поодинокі доробки ромських авторів.

І лише з грудня 1978 року з виходом документу Хартії 77 "Про становище циганів-ромів у Чехословаччині", який відкрито критикував політику владних органів та партії відносно ромів і який виступав не лише за політичні права ромської меншини, а й за створення адекватних умов її культурного розвитку, почалися перші позитивні зрушення щодо "вирішення ромського питання". А з початку 80-х років спостерігалася вже певна розкутість як в області культури, так і в літературі.

У Празькій лінгвістичній школі вже толерувалося вивчення ромської мови, почали виходити перші двомовні публікації, які відіграли значну роль не лише для ромів, а й цілого суспільства, яке "відкрило" для себе факт, що ромська мова має й писемну форму, ознайомилося з ромською народною творчістю, поезією, прозою.

Розвиток культури надихнув до творчості таких молодих авторів, як Маргіта Рейзнерова, Мілена Земніова, Гелена Деметерова, Марта Бандова, Ладіслав Главач, Ян Горват, Арнош Русенко, Владо Олаг та інших, котрі зайняли гідне місце на ромській літературній сцені.

В 1989 році, коли роми, врешті, отримали статус національності, у розвитку ромської культури виникла ситуація, яка в історії ромів Чехословаччини не мала аналогів. Як національна меншина роми одержали право засновувати власні політичні, громадські та культурні організації, розвивати рідну мову та культуру.

Завдяки підтримці державних та недержавних організацій починають друкуватися такі ромські періодичні видання, як культурний щомісячник "Лачго лав" ("Добре слово"), який згодом було перейменовано на "Амаро лав" ("Наше слово"), політично-громадський тижневик "Романо курко" ("Ромський тиждень"), культурний щомісячник "Романо гендалос" ("Ромське дзеркало").

Влітку 1990 року у світ виходить двомовна збірка вибраних творів одинадцяти ромських авторів "Кале ружі" ("Чорні троянди"), яка отримала свою назву за однойменним віршем ромської поетеси Маргіти Рейзнерової.

Велику роль для розвитку ромської літератури відіграла, звісно, й Спілка ромських авторів, заснована в жовтні 1990 року, яка на зламі 1992-1994 років видала п'ять ромських й три двомовних збірників ромської літератури, серед яких були й дві книги Маргіти Рейзнерової Калі (ромська казка) та Калі-Калі (казки).

Зараз ромській літературі тексти постійно публікує журнал "Романо джанбен" ("Ромські відомості"), який виходить з 1994 року. Літературні доробки з'являються й на сторінках таких видань, як "Романо курко", "Романо гангос", "Амаро гендалос", Бюлетеня музею ромської культури в Брно та багатьох інших.

У 2000 році в Празі об'єднанням "Спільне майбутнє" і співпраці з видавництвом "Триада" було видано поетичну збірку Маргіти Рейзнерової "Suno" ("Сон").

Маргіта Рейзнерова народилася 5 квітня 1945 року у селі Малий Буковець на околиці словацького міста Бардіїв. У 1946 році вся її родина переїхала до Праги. Наприкінці 80-х Маргіта Рейзнерова починає писати поезію та прозу ромською мовою.

У 1991 році вона стає співзасновником Спілки ромських авторів. Пізніше її обирають головою цієї організації. Саме вона стояла біля витоків заснування видавництва "Романі ч'б" та ромських часописів "Амаро лав" та "Романо Гендалос". Свій доробок письменниці публікувала у часописах "Амаро лав", "Лачго лав", "Романо Гендалос" та "Романо джанбен". У 1994 році вона самотужки видала казку "Калі" ("Чорна").

У 1995 році на міжнародному конкурсі "Amico Rom", який щорічно проводиться в італійському місті Ланціан, Маргіта Рейзнерова за свою творчість отримала особливу нагороду журі. У цьому ж році авторка емігрувала за кордон і зараз проживає у Бельгії.

Пропонуємо нашим читачам кілька поезій Маргіти Рейзнерової мовою оригіналу та у перекладі українською.

Іван Веселий

ДВЕРІ У ЖИТТЯ

Коли двері замкнено на ключ,
стукати - ніхто тебе не чує,
ніхто не відчиняє.

Чекаши - можливо,

хтось прийде,

хтось двері ті відкриє.

Роздумуєш -

що за дверима?

Що тебе чекає там?

Які люди і земля?

Боїшся трохи,

та все ж чекаєш,

що перед тобою

відчинять двері.

Ти сам повинен бачити,

спробувати і пізнати.

Ніхто не попередить:

Не ходи! Тобі там буде зле,

важко житиметься там,

пізнаєш лише біль,

голод й жаль

і не дочекаєшся поваги.

Співатимеш своїй

ромських пісень

і плакатимеш...

Ніхто не попередить:

Не ходи! Залишись!

УДАР АНДРО ДЖІВІПЕН

Сар удар гандло пре кля,

дуркїнес - ніко тут на шунел,

ніко на пгутеребл.

Ужарес - дарекко авела,

ко о удар пгутеребл?

Гондолїнес -

со гїн пал када удар?

Со тут одой ужарел?

Саво нїнос, савї пгубе?

Чуно дарас,

але ужарес,

кай нес англе туте

о удар пгутеребл.

Ту мушїнас те дїкгел,

те прїнджарел!

Нїко туке на авела те пгенел:

Ма джса, налачес туке ела,

пгарес нес туку джївела,

боке те дукг прїнджарела,

о нїнос тут патїв на дела.

Тїїре романе гїльора гїявєга

Те ровета...

Нїко туке на авела те пгенел:

На джса, ачг!

Я хочу вмерти!

Не хочу бачити,

як гине ромський мій народ,

ли ромські забувають пісні,

зрікаються мови,

пехтусмо всім,

що було добре в нас,

с'ягасмо за гїрїшим,

тим, чим вихваляються

поважні брехуни.

О Боже, чом не вилїкуєш нас?

Не хочу жїти, мамочко,

в твоїх обїїмах вмерти хочу,

бо ти це дїїсно ромка.

Те мерел камав!

На камав те дїкгел,

сар мїїро романо

народос нашїлол,

амаре романе гїя, лава бїстерас,

амаро лачо чгїдїям,

о налачо налаче барє

джєнендар іїям.

Мїїро туло Дел,

на састрега амен!

На камав те джївєл,

камав те мерел пре

тїїре васта, дас,

бо тв сар мак ромїи.

Переклад українською

А.Адама

ФУТБОЛ

Наші перемогли!

Відбулася товариська зустріч з футболу між ужгородськими школами чотирнадцятою та п'ятнадцятою, яка закінчилася з рахунком 3:2 на користь ЗОШ №14 (завдяки пенальті).

Тренер команди Володимир Терентійович Семеник постійно працює з командою. За тиждень до цієї зустрічі юні спортсмени брали участь у Спартакїаді шкільного міста. До речі, присутні на іграх заслужений працівник культури України Ернест Бучко та голова культурно-просвітнього товариства "Романі Ч'б" Борис Бучко почастували усіх дітей-ромів морозивом та напоями.

Спортивну форму для користування надав футбольний клуб ЗОШ №14 голова товариства "Амаро

Дром" Еміл Пал.

Наш кор.

Протягом дев'яти вечорів на сцені Закарпатського державного російського драматичного театру в Мукачеві відбувалося чудове дійство - своє місцецтво показували учасники ІV Міжнародного фестивалю етнічних театрів України та Євроregionу "Етно-Діа-Сфера". Як сказав у експрес-інтерв'ю директор фестивалю і Закарпатського державного російського драматичного театру Юрій Шутюк, цей фестиваль є єдиним в Україні, де різні національні колективи дають вистави своєю рідною мовою. А публіка щиро зустріла вистави таких колективів, як Львівський національний академічний український драмтеатр ім. Заньковецької, Закарпатський угорський драмтеатр ім. Йєша з Бєрегова, Одеський єврейський му-

"ЯГОРІ" - УЧАСНИК ІV МІЖНАРОДНОГО ФЕСТИВАЛЮ ЕТНІЧНИХ ТЕАТРІВ У МУКАЧЕВІ

зичний театр "Мигдаль-Ор", Закарпатський державний український муздраттеатр з Ужгорода, Кримсько-Татарський академічний драмтеатр із Сімферополя, Білоруський театр драми і музики з Бреста. З нетерпінням чекала публіка і виступу Кіровоградського циганського театру пісні і танцю "Ягорі". Й не розчарувалася.

Втім, слово - керівнику трупі театру "Ягорі" Світлані Огнєвій: - Ми показали закарпатським глядачам іскрометне місцецтво нашого народу. На сцені було чимало веселощів, які припали до душі публіці. Справжнє народне дійство з пісень, танців, музики не

могло не захопити публіку, серед якої були представники різних національностей. Те, що нас запросили ще привезти в Мукачеве свою творчість - свідчення нашого успіху. До речі, на цих гастролях у Закарпатті побувала лише половина театру. Друга - на фестивалі у Анталії (Туреччина).

Цей фестиваль став можливим завдяки Міністерству культури і місцецтва України, управлінню культури Закарпатського облдержадміністрації, цілому ряду спонсорів, а серед них - Мукачівська Церква Живого Бога.

Вл. інформ.

Тораги віг Раги
Драбаріне кгагаре Рага
з 18 червня по 9 липня

Овен - на вас чекають подорожі та приємні зустрічі. Не всі бажання здійсяться відразу, але, схоже на те, що ви вже зловили "золоту рибку". Казенні справи ваших друзів ви можете вирішити дуже успішно. А свої особисті стосунки оберігайте від втручання сторонніх людей.

Телець - поліпшиться матеріальне становище. Ваша щедрість до родичів буде безмежною. Не всі зможуть подорожувати, та якщо ви все ж таки "вирвалісь", будьте готові до нового знайомства. Інформація, яку ви сподіваєтесь отримати, буде приємною і з'явиться своєчасно.

Близнята - не дуже спокійний період, та він незабаром скінчиться. Гроші, що залишилися, витратите на початку липня, та це вас задовольнить. Ваша родина покладає на вас все більше відповідальності. Для неодружених - час нових знайомств. Зверніть увагу на хребет, бажано зробити масаж.

Рак - на вас чекає напружена робота наприкінці червня, потім тиждень відпочиньте. На початку липня прислухайтеся до порад лікарів. Витратите більше, ніж ви передбачали. Але подарунками на день народження будете задоволені, як ніколи!

Лев - витримка вам зараз не завадить. Та чи не забагато зайвої роботи, і фізичної в тому числі? Було б краще, якби ви просто насолоджувались кожним днем свого життя. І будь ласка будьте уважні до здоров'я.

Діва - чи не занадто ви були останнім часом серйозні зі своїми партнерами? Вирішійте все з гумором. Чекайте на інформацію здалеку, вона буде приємна. Дуже корисні зустрічі з молодшими родичами. Те, що вас засмучувало у червні, в липні принесе радість.

Терези - намагайтесь стримувати себе, не давайте обіцянок, вам ні до чого зайвий клопіт. Ще раз подумайте, чи варто ви обрали партнера. Ваша енергія може знадобитись більш близьким людям. Матеріальне становище буде нормальним, але багато витратите на подарунки. Можливо, зізнається в коханні відома вам людина. Слідкуйте за роботою шлунка.

Скорпіон - всі шийки звальються на вас, чимало буде й чорнової роботи. Але буде час і для свята, особливо 4-6 липня. Можливо, у вашій родині стануться приємні зміни. На відпустку поки що не розраховуйте.

Стрілець - можна відпочити і змінити на деякий час ваше оточення. Гроші, які ви не так давно одержали, швидко скінчаться, однак залишаться приємні спогади. В особистому житті можливі серйозні зміни, та боятися цього не слід.

Козеріг - вам потрібно тримати марку, ви - переможець! Та будьте уважні до тих, хто з'явиться погрітись біля вашого вогнища, хоча й не всі з них бажать вам добра. В особистих стосунках уникайте ревності. Отримайте фінансову допомогу, вона вам знадобиться для подорожі.

Водолій - напружена праця в ці дні дасть свої результати. Ті ночі, що ви недоспите наприкінці червня, будуть часто згадувати. Вдале завершення казенних справ обов'язково треба відсвяткувати.

Риби - можна починати нові справи та зустрітись з давніми друзями. Бажано віддати борги але не слід робити нові. Сприятливі дні для творчості, у цей час народжуються справжні шедеври. Остерігайтесь простудних захворювань.

Діти, котрі народжуються наприкінці червня, - активні борці за справедливість. Як правило, вони одинокі і їх особисте життя щасливе.

З них виходять добрі спеціалісти в галузях, що мають в основі математику та інші точні науки.

РОМАНИ ЯТ
Газета Закарпатського ромського культурно-просвітнього товариства
Реєстраційне свідоцтво серія KB №5877 від 20.02.2002 р.
Шеф-редактор **Аладар АДАМ**
Редактор **Євгенія НАВРОЦЬКА**
Редакція не завжди поділяє позицію авторів. За точністю наведених фактів відповідальні автори. Редакція зберігає за собою право виправляти мову і скорочувати матеріали.
Повний або частковий переклад матеріалів дозволяється лише з посиланням на "Романія Ят".
АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: м.Ужгород, вул.Дунаєвського, 18, телефон (03122) 61-39-56.
E-mail: romyag@tn.uz.ua
http://www.romanyag.uz.ua
Віддруковано в Ужгородській міській друкарні, вул. Руська, 13.
Умовн. друк. арк. 2,5. Тираж 2500. Зам. № 985.

АКВАРЕЛЬ ТВОРЦЯ «КАРМЕН»

Преспер Меріме. «Ромська родина».

Ми звикли сприймати Преспера Меріме в якості письменника. Його знаменита новела, присвячена іспанській джиганці, завойовувала світову популярність. Про горду Кармен ставлять спектаклі і знімають фільми. Цим образом надихнувся композитор Бізе, створюючи свою знамениту оперу. Та чи знали ви, що Меріме малював? І тут немає нічого несподіваного. У XIX столітті багато літераторів одержали різноманітну освіту, що дозволяло виражати свої думки не лише в словесній, а й у зоровій формі. Широко відомі малюнки Шевченка, Пушкіна. А Лермонтов узагалі був талановитим художником, що працював навіть у техніці олійного живопису. Одне слово, те, що французький письмен-

ник робив акварельні етюди, характерно для його епохи. Вкрай цікава акварель була створена Меріме після відвідування ромської халупи в горах Вогеви на заході Франції. Завдяки їй ми точно знаємо, якими міг представляти своїх літературних персонажів сам автор. Можливо, босоного

ромка з густою гривовою чорною волосся - це прообраз Кармен. Вона стоїть, взявшись у боки. Глибокий виріз сорочки підкреслює її вільний дух. Із прикрас - лише намисто. На ній знайдено коротка для того часу спідниця. Зараз це здається дивним - але в середині XIX століття спідниця до п'ят зовсім не

була обов'язковим атрибутом ромського одягу. Надзвичайно бідність змушувала носити випрошені лахміття. Нерідко ромки вкорочували поділ по коліно, зриваючи тканину, що звисала. Саме так зображували їх з натури художники різних країн.

Спостережливий глядач побачить й інші деталі, що відображають крайню злиденність. Тісноту халупи, убогу лежанку. І тут же, на стіні, висить труба - натяк на музичний талант загадковому народові. Етнографам, напевно, цікаве зображення одягу дитини, котра стоїть лворуч. Адже це зв'язана через плече накидка, подібна тим плащам, у яких роми пішли з Візантії, що гинула! Певень Меріме запам'ятав, що цей фасон зберігся і чотири сторіччя по тому в самому центрі Європи.

ШЛЮБНА ОБРУЧКА

(Закінчення. Початок на 5 стор.)

А поряд - два похмурих чоловіки, як мовчазно розкопують останнє пристановище його коханої ("Ми загнули. Я - на "тому" світ...").

Иди, прожени їх, - знову мовив голос. Тієї ж миті Сашка стрімко понесло назад, по темному тунелю...

Біла фігура швидко надгонала двох володог і рвучко розвернула Миколу обличчям до себе.

Відай! - зловісно прошепотіла страхтлива примара.

Крадій мовчки поточився на землю. Ще раніше знепритомно зблідлий кум.

А по безплесних руках Сашка заструменіла кров, наросли м'язи і шкіра - він знов відчув себе людиною! Юнак витягнув з Мико-

линої кишені шлюбну обручку, підійшов до Оленчиної могили, легко підняв кришку труни, взяв руку коханої, поцілував пошерхлими вустами, обережно надів обручку і...

... Рако задрезав будильник. "Вставайте, графе, на вас чекають великі справи". Степан Мокрицький спересердя задулив у набридлого вранішнього "цвіркуна" подушкою - домашній "півень" оперативно заткнув "пельку" і ганебно генувся на підлогу.

Тільки знову полинув у солодку млюсність чудернацьких сновидінь - ще один дзвінок. Цього разу - у двері. Подушкою не докинеш.

"Не вставати? А коли це Зойка? Та... біс з нею, краще покімарю годинку-

другу, а то після вчорашнього голова тріщить". І Мокрицький перевернувся на інший бік.

Василь Чалий ще раз натиснув дзвінок, розчаровано пробурмотів: "Оце так халена! Скільки років не бачилися і вдома не застав. Не судилося..."

Ще за мить потужний рефрижератор від'їхав від Степанового будинку і взяв курс на Чехію. А Мокрицький щасливо посміхався уві сні. Йому прикинувся однокласник, крадій шкільний друган Васко Чалий: завітав у гості і вони добряче "погудили"...

"Вольво" за молодятами приїхало на початок святкового обіду. Трохи не заціпилися: зупинили машину на повороті - за триста

метрів від дому - і до нестями нацупуналися.

"Грко!" - кричали усмінені друзі та родичі, і Сашко знов і знов припадав до припухлих губ коханої, а та, трохи ніяковіючи від присутності мимовільних свідків їхнього щастя, у котрий раз підставляла рожеву щчку під пристрасний поцілунок судженого...

Ні Оленка, ні Сашко, ні численні гості не помітили стару ромку, яка постояла трохи біля входу в святово вбранний намет, задумливо посміхаючись своїм потаємним думкам, і раптом щезла.

Тільки легенький вітерець ніжно торкнувся юних щасливих облич, м'яко припав прозорими вустами до шлюбної обручки молодої і враз розчинився у теплом промінні...

Юрій Лукашевський

РОМАНЕ ХАБЕНАТА

ГРЕЧАНИ
ВАРЕНИКИ З СИРОМ

Для тіста: 2 склянки гречаного борошна, 0,5 склянки води, 2 ст. ложки олії.

Для начинки: 600 г сиру, 0,5 склянки цукру, 2 яйця, сіль.

Свіжий сир перетерти через сито, додати цукор. Сирі яйця, сіль добре вимішати. У гарячу підсолону воду поступово всипати гречане борошно й заварити тісто. Брати його великими шматочками й формувати на долоні круглі коржикі. Покласти на кожен коржик сиру начинку й зліпшити вареники. Варити в підсолоній воді протягом 10-12 хвилин.

ГРЕЧАКЕ
ПІШОТА ЦІРАЛЕСА

Пашо хумер: 2 кувча гречкако аро, 0,5 кувчі паї, 2 баре роя олія.

Гаміс кетане: 600 г гурувянко цірал, 0,5 кувчі гугло (цукоро), 2 анре, лон.

Свіжо цірал те розмакрен пре сіта, цера цукоро. Цірал анре, лон ай мішто те гаміс. Анре андо пгабардо лондо паї по екр цера чорес гречкако аро ай тавес (кіравес) аврі о хумер. Лес аврі о хумер ай на баре котора форма керес пре бурнік ротате коржикі. Пре сако коржик совес ціралескі маса ай керес пішота (вареники). Кіравес андо лондо паї 10-12 перці.

ПГЕРАСА

Хворий:
- Лікарю, я помираю!
Лікар:
- Зараз допоможу.

Насвало пгенел:
- Дугдагея, ме мерав!
О дугдаго:
- Минда жутія тукє.

Зібрався консіліум лікарів:
- Будемо лікувати хворого? Чи нехай поживе?

Кіде пен о консіліум дугдагенеро:
- Састараса е насвалес?
Вай мукгас те траї?

Лікар, йбучи додому, говорить:
Вам до побачення Марці - прощайте!

О дугдадо джал кгеяре ай вакерел:
- Саворенге пгенел ачген лачимаса, ле Марцеске ачг Девлесал!